6 FEBRUARI 1937 PRIJS 10 CENT 1E JAARGANG, No. 4

DE WAAG

ALGEMEEN CULTUREEL ECONOMISCH EN POLITIEK WEEKBLAD VOOR NEDERLAND

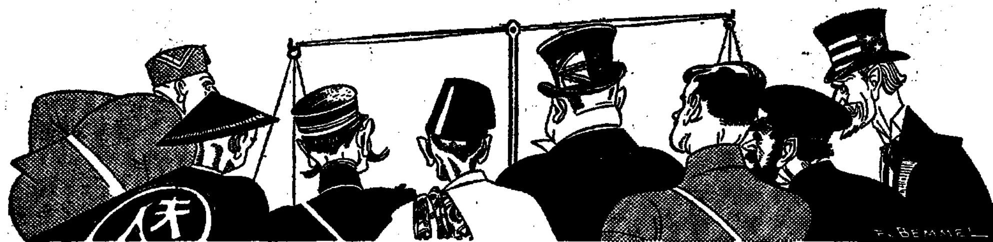
HOOFDREDACTEUR: TH. B. F. HOYER · ECONOMISCH REDACTEUR: Dr. Ir. M. D. DIJT
REDACTIE EN ADMINISTRATIE: IPENRODESTRAAT 11, HAARLEM · TELEFOON 17899

HET PROCES TE MOSKOU

DE REVOLUTIE VERSLINDT HAAR EIGEN KINDEREN

BUITENLANDSCHE BALANS

Binnen enkele minuten tijds is Adolf Hitler Zaterdagmiddag in den Duitschen Rijksdag als Leider en Rijkskanselier opnieuw met een volmacht bekleed, bestemd om hem voor de eerstvolgende vier jaren ten tweeden male tot alleenheerscher van het Duitsche Rijk te maken. Dit verleende aan de bij deze gelegenheid door hem uit te spreken groote binnenlandsch- en buitenlandsch-politieke rede, waarin men het antwoord mocht verwachten op de recente redevoeringen, door den Britschen minister van buitenlandsche zaken Eden, en den Franschen minister-president Blum aan Duitschland's adres gericht, extra reliëf: kon men Eden en Blum als functionarissen beschouwen wier zeggenschap slechts geldt op voorwaarde der parlementaire goedkeuring — te Berlijn sprak een man, gemachtigd om zonder eenig voorbehoud namens een geheel volk een beslissend woord te spreken.

Zijn de verwachtingen te hoog gespannen geweest? Te ontkennen valt het niet — Hitler's rede, ofschoon deze in het algemeen uitdrukking gaf aan Duitschland's bereidheid tot deelneming aan een Europeesche samenwerking en in sommige onderdeelen bovendien van een reëeler inzicht getuigde dan de goedbedoelde maar onvoldoende begrip openbarende redevoeringen van Eden en Blum, kenmerkte zich veeleer door een minder noodzakelijken polemischen toon dan door de zooveel nuttiger voordracht van constructieve denkbeelden. Hitler sprak van „ons en de wereld, welke ons omringt", waar men juist gehoopt had op een uiteenzetting over „ons en onze plaats in de Europeesche werkgemeenschap".

Dat Duitschland bij monde van Hitler het onzalig verdrag van Versailles definitief voor dood verklaard heeft door de officieele terugtrekking der afgedwongen Duitsche handteekening onder Duitschland's eenzijdige schuldigverklaring inzake het uitbreken van den wereldoorlog en door herstel der Duitsche autonomie over de Rijksspoorwegen en de Rijksbank — onder toevoeging van de belofte, dat daarmede de reeks der Duitsche „verrassingen" ten einde is — kan niet anders dan verhelderend werken.

Had Hitler hieraan een herhaling verbonden der in Maart van het vorig jaar na herbezetting van het Rijnland door hem gedane ver-strekkende voorstellen voor een bewapeningsovereenkomst (die althans tot het Duitsch-Britsche vlootaccoord hebben geleid), of had hij op andere wijze een aanknoopingspunt gegeven, dan zou hij tegenover het buitenland moreel sterker gestaan hebben dan thans, nu hij zich voornamelijk tot debatteeren bepaalde, ook al was dan aan sommige zijner argumenten betoogkracht niet te ontzeggen.

Temeer valt dit te betreuren, omdat hem eenige dagen tevoren in een opmerkelijk hoofdartikel van de Times als het ware een helpende hand was toegestoken. In dit artikel stond o.m. het volgende te lezen:

„Wie Duitschland den terugweg naar „het Europeesche Concert wenschen „te banen, hebben den specialen plicht, „zich niet te verschuilen achter algemeenheden over de mentaliteit der „nationaal-socialisten, doch zullen zich „moeten trachten te verplaatsen in de „Duitsche zienswijze omtrent en de „opvatting van Europa, en bovenal „moeten afzien van den eisch van dezen „of genen afstand als een prealabele „voorwaarde voor een conferentie. „Overeenstemming tusschen Duitschland, Frankrijk en Groot-Britannië „is in de eerste plaats onontbeerlijk voor „een nieuw Europeesch Concert. *Maar „het kan niet worden her-opgericht anders „dan op realiteiten.* Een daarvan is de „eisch, welke deel uitmaakt in de Duitsche erfenis en langen tijd alle andere „heeft overheerscht bij het vormen van „de Duitsche politiek.

„Geen Engelschman in Duitsche „schoenen zou er in toestemmen, de ver„plichtingen van een nieuw verdrag te „aanvaarden, terwijl het Fransch-Russische verdrag en dat tusschen Rusland en Tsjechoslowakije nog steeds „van kracht waren. *Zij zijn onvereenig„baar met een vrije politieke regeling.*

„Deze verdragen zijn meerendeels „geïnspireerd door vrees; het is aan „Duitschland, tot de verdwijning van „die vrees mede te werken."

Jammer genoeg heeft Hitler op dit artikel niet, althans niet in positieven zin gereageerd. Hij heeft den nadruk gelegd op de twee kampen waarin Europa zichzelf verdeelen zou: het bolsjewistische en het anti-bolsjewistische. Mag hierin voor wat continentaal Europa betreft mogelijk in bepaald opzicht een grond van waarheid schuilen, zeker is deze voorstelling van zaken b.v. niet toepasselijk op Engeland, dat men naar menschelijke berekening wel nimmer in één der beide kampen zal aantreffen. Maar bovendien: het is louter vrees (voor Duitschland) en allerminst een voorkeur voor het bolsjewisme die Frankrijk en Tsjecho-Slowakije tot het monsterverbond met den Sowjet-Staat gedreven en daarmede de positie van het bolsjewisme versterkt heeft. *En nu kan Hitler het bolsjewisme niet beter bestrijden dan door de oorzaken van die in Frankrijk en Tsjecho-Slowakije bestaande vrees geleidelijk weg te nemen.*

Dat Duitschland zonder koehandel zijn souvereiniteit over het Rijngebied hernam, is op zichzelf niet anders dan gerechtvaardigd; de wijze waarop dit geschiedde — met plotselinge verbreking van het Verdrag van Locarno, dat nog kort tevoren door Duitschland openlijk bevestigd was — is een daad, die Frankrijk van Duitschland verwijderd en dichter naar Rusland toegedreven heeft, met voor beide partijen en zelfs voor geheel Europa noodlottige gevolgen. Nog steeds geeft men zich daar in Duitschland niet voldoende rekenschap van en ook Hitler's rede liep daar wat luchtig overheen. Wel vernam men de verklaring: „Steeds weer heeft Duitschland verzekerd, dat er met Frankrijk menschelijkerwijs gesproken geen denkbaar geschilpunt kan bestaan", doch had Hitler daaraan eenig practisch voorstel van samenwerking verbonden of zelfs alleen maar een toon getroffen die wat minder afgestemd was op beklag over het verleden dan op verwachtingen en bedoelingen voor de toekomst, hij zou meer Fransch wantrouwen hebben weggenomen, en daarmede doelmatiger bestrijding van het bolsjewisme geleverd hebben dan b.v. door het tegennatuurlijk Duitsch-Japansch anti-communistisch verbond, dat in zijn verbinding van Westersch- en Oostersch-politieke belangen een reëele basis ontbeert.

Dat Hitler op zijn voormalige aanbiedingen inzake het treffen van een bewapeningsaccoord niet is teruggekomen, is overigens niet van redelijkheid ontbloot.

„Wij bewapenen op groote schaal, „opdat wij in staat zullen zijn ons ge„heele gewicht te werpen in de schaal „van den vrede. Wij gelooven niet, dat

„wij alleen door het uitbreiden onzer „bewapening vrede en voorspoed zullen „verkrijgen, maar wij gelooven, dat ons „eigen land niet in staat zal zijn zijn „rol te spelen en bij te dragen tot den „vrede en voorspoed, tenzij het eerbied „kan afdwingen." Een rede van Hitler, meent men? Welneen — hier spreekt de Britsche eerste minister, Stanley Baldwin, die zich enkele dagen geleden in deze bewoordingen tot zijn conservatieve partijgenooten richtte. En dan kan men niet anders dan Hitler's logica aanvaarden: „Wanneer Engeland herwapent, heeft geen mensch in Duitschland daar iets op tegen, maar de mate van Duitschland's herwapening wordt uitsluitend te Berlijn vastgesteld, zooals die van Engeland te Londen".

En ook dat Hitler — in tegenstelling tot zijn voorstellen van Maart 1936 — een eventueel Duitsch lidmaatschap van den Volkenbond niet meer ter sprake gebracht heeft, getuigt van nuchter inzicht. Dezer dagen heeft de (ex-)Negus te Genève laten protesteeren tegen het feit, dat de Zwitsersche Bondsraad — die sinds 23 December van het vorige jaar de Italiaansche souvereiniteit over Abessinië erkent — aan het Abessijnsche consulaat te Zürich de erkenning ontnomen heeft.

De Zwitsersche Bondsraad zal, naar verluidt, op de nota van den Negus niet antwoorden, maar de Neue Züricher Zeitung weet de meening der regeering als volgt te vertolken:

„In de geheele wereld bestaat geen „twijfel meer aan het feit, dat het „Abessijnsche conflict voorgoed is ge„liquideerd in den zin van inlijving van „het Abessijnsche grondgebied door „Italië en dat de Volkenbond er niet „aan denkt, aan deze uitgemaakte zaak „te tornen. Menschelijk moge het be„grijpelijk zijn, dat de voormalige „Negus aan het fictieve voortbestaan „van zijn staat vasthoudt, zulks neemt „niet weg dat dit standpunt volkomen „onhoudbaar is. Bijgevolg is het doel„loos daarover te redekavelen. De „Bondsraad heeft door zijn besluit van „23 December te kennen gegeven dat de „souvereiniteit van Italië over Abessinië „niet slechts de facto, doch ook de jure „diende te worden erkend, omdat men „hier te doen heeft met een onveran„derlijk, duurzaam historisch feit."

Men mag zich onder die omstandigheden met reden de vraag stellen, waarom Duitschland zich nog op zou maken om tot Genève te gaan, nu Genève in de politiek van het „voldongen feit" Berlijn reeds zoo dicht genaderd is . . .

Behalve met de „Kriegschuldlüge" heeft Hitler in zijn rede ook afgerekend met de indertijd afgeperste verklaring dat Duitschland onwaardig was, koloniën te beheeren. Het opmerkelijke daarbij was, dat de spreker in die door hem ter sprake gebrachte quaestie eer een afwachtende dan een strijdbare houding aan den dag legde. En bedriegen de teekenen niet, dan ligt op dit terrein een object voor niet geheel uitzichtlooze internationale besprekingen. Het is niet toevallig, dat den laatsten tijd in Engeland vrij geregeld proefballonnetjes worden opgelaten, om Duitschland in Afrika of Azië eenige voldoening te geven . . . desnoods op kosten van derden. Een der geregeld wederkeerende geruchten handelt over de telkens even vlijtig weer tegengesproken overdracht van Portugeesch Angola aan Duitschland. Lloyd George achtte indertijd afstand van een deel der Nederlandsche koloniën nog zoo gek niet. Het nieuwste snufje is het voorstel, door den Britschen oud-ambassadeur Lord Russel per ingezonden stuk in de Times gedaan, inhoudende dat Engeland een stuk van Nigeria, Frankrijk een lap van Kameroen, België een brok van de Congo en — alweer! — Portugal een hap van Angola aan Duitschland zal afstaan en dat laatstgenoemd land zich daarmede dan verzadigd zal verklaren. Maar er worden toch ook serieuse betoogen gepubliceerd over de mogelijkheid van internationale ontspanning en daaruit resulteerende wapeningsbeperking bij teruggave aan Duitschland, geheel of gedeeltelijk, van zijn vroegere koloniën of koloniale markten.

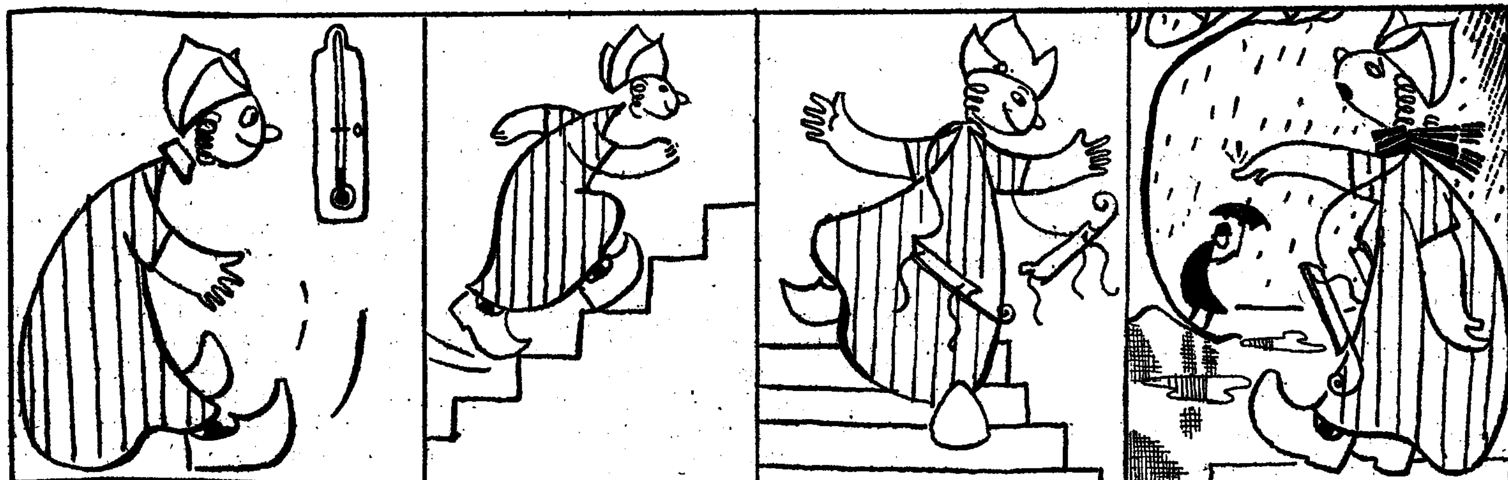
Engeland heeft de Italiaansche expansie in Abessinië niet kunnen stuiten, zelfs niet na mobiliseering van den Volkenbond. Frankrijk ziet de Duitschers liever niet in Marokko. Een tijdige vreedzame regeling dient hier het onmiddellijk belang van alle betrokken partijen.

Nog waren er in Hitler's rede eenige passages, die op Nederland en — indirect — op de Nederlandsche overzeesche gewesten betrekking hadden, in zooverre het Duitsche staatshoofd verzekerde, dat Duitschland de neutraliteit van Nederland (en België) wenschte te garandeeren en geenerlei koloniale eischen verlangde te stellen aan landen, die met de annexatie der Duitsche koloniën niets hadden uit te staan. Eigenlijk waren deze aan Nederland gewijde woorden minder tot Nederland zelf gericht — in den Haag is dan ook op dit punt geenerlei officieele mededeeling van de zijde der Duitsche Rijksregeering ontvangen — dan wel, over het hoofd der betrokkenen heen, tot Engeland, welks eerste minister eenige jaren geleden de befaamde woorden sprak: „Engeland's grenzen liggen aan den Rijn."

Wat overigens de strekking van Hitler's verzekering ook moge zijn, noch de beschermende hand van Engeland, noch die van Duitschland, mogen er Nederland van weerhouden, onafhankelijk van zijn buren de eigen veiligheid met eigen middelen te verzekeren en daarmede niet slechts een natuurlijken nationalen plicht maar tevens — onze militaire medewerker heeft dit in het eerste nummer van ons weekblad nog eens duidelijk gemaakt — een even reëele West-Europeesche verplichting te vervullen.

UIT MARJOLIJNTJE'S DAGBOEK IV

MARJOLIJNTJE GAAT SCHAATSENRIJDEN

DE SABOTAGE-PROCESSEN IN SOWJET-RUSLAND

EEN POGING TOT VERKLARING

De groote sensatie-processen tegen Zinowjew, Kamenjew en Radek c.s., welke gedurende de laatste maanden in Rusland opgevoerd zijn, plaatsen den normalen Europeaan voor een raadsel. Het valt hem moeilijk, iets van den achtergrond dezer processen te begrijpen, en nog veel moeilijker, de moreele atmosfeer ervan te doorvoelen.

Zijn zij een uiting van waanzin, angst, of zinnelooze wreedheid? Of is Sowjet-Rusland inderdaad door een groep Trotzkisten, in samenwerking met Duitschland en Japan, ondermijnd?

Laat ons trachten, voordat wij een oordeel uitspreken, eerst aan de hand van bekende gegevens iets van het onbekende op te sporen.

De na-oorlogstijd was een tijd van psychosen. Dit laat zich zeer goed verklaren. Menschen, die jaren lang aan tallooze zichtbare en onzichtbare gevaren zijn blootgesteld geweest, kunnen niet zoo spoedig in een toestand van evenwicht terugkeeren. Zij meenen gevaren te zien, zij bijten zich in hun eigen voorstellingen vast, daar de normale zelfcritiek door de nawerking van het doorstane leed buiten werking is gesteld.

Ook Sowjet-Rusland leed aan een psychose, en wel die van de interventie der westelijke Mogendheden. Deze hadden inderdaad gedurende den Russischen burgeroorlog de groepen van Denikin en Koltsjak gesteund. Het eigenaardige van de Sowjet-psychose echter was, dat zij bleef voortduren, natuurlijk aangewakkerd door de principieele vijandschap tegen het „wereldkapitalisme". Nog in het midden der twintiger jaren kon men constateeren, hoe de leidende Sowjet-staatslieden met nadruk de westelijke Mogendheden, speciaal Engeland, aanwezen als gevaarlijke centra der interventie-politiek. Dit vond dan een resonans in de pers en op de openbare vergaderingen en demonstraties, die de Sowjet-regeering ter versterking van het revolutionaire élan der massa's onophoudelijk belegde en trouwens nog steeds belegt.

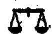
Thans heeft de interventie-psychose zich tegen Duitschland en Japan gekeerd — waarlijk niet zonder reden. Het merkwaardige van een psychose is echter, dat voor de ontwikkeling van de ziekte, die de psychose ongetwijfeld is, de ware oorzaak practisch niet in verband behoeft te staan tot de reden, die de zieke zelf als aanleiding tot zijn voortdurende onrust beschouwt.

Hoe wonderlijker en onwaarschijnlijker een associatie tusschen twee gegevens in werkelijkheid is (in casu: tusschen Trotzki en het nationaal-socialisme), des te gereeder wordt zulk een associatie onder den invloed der psychose juist om haar wonderlijkheid geloofd. De psychose-lijder komt dan onder suggestie van de gedachte, dat de ongelooflijke slechtheid van zijn tegenstanders voor de meest ergerlijke combinaties niet terug zal deinzen. Hoe onwaarschijnlijk de gewaande samenwerking van Trotzki met het nationaal-socialisme in werkelijkheid is, zullen wij hieronder nader aangeven.

In verband met deze psychose staan de monster-sabotage-processen, die in den loop der laatste jaren in Sowjet-Rusland gevoerd zijn: wij noemen het proces-Ramzin, het proces der 48, het proces tegen de Duitsche ingenieurs, en tenslotte de recente processen tegen de eigen partijgenooten.

Hier dient echter direct aan te worden toegevoegd, dat in den waanzin van deze processen ook methode schuilt. Immers deze processen hebben tevens tot doel, om door de fantastische constructie van een georganiseerde sabotage de aandacht van de werkelijke fouten in den economischen opbouw af te leiden.

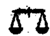

De gevolgde methode was bij alle processen van een doodsche gelijkvormigheid. Terwijl tevoren niemand van eenige sabotage vernomen had, verschenen plotseling in de pers felle artikelen tegen met name genoemde personen, die als saboteurs, schadelijke elementen, contra-revolutionairen werden gequalificeerd. De arbeiders, soldaten, zelfs schoolkinderen werden gedwongen te demonstreeren met groote banieren, waarop „de doodstraf voor de verraders" en dergelijke eischen geschreven stonden; gedurende een paar dagen raasden de groote auto's der GPOe met hun slachtoffers door de straten. Daarop werd dan aan den eisch der werkende massa's voldaan en verscheen een kort bericht van de GPOe, dat de verraders waren gevonnist en terechtgesteld. De gepubliceerde „bekentenissen" der slachtoffers waren van een zoo summiere stompzinnigheid, dat zij alleen aan het brein van een politie-rechercheur konden zijn ontsproten.

Het eenige onderscheid tusschen de processen der vorige jaren en de tegenwoordige is hierin gelegen, dat thans een nieuwe Grondwet is aangenomen, die enkele „grondrechten" op papier heeft geformuleerd, zoodat thans een regelmatige rechtbank met het uitspreken der doodvonnissen wordt belast.

Een treffende beschrijving van de beklemming die van zulk een werkwijze zelfs op geheel onschuldigen uitgaat, geeft Mevrouw Tsjernawina in een werk, dat in het Nederlandsch onder den minder gelukkigen titel „Rapaille" is uitgekomen. Zij laat zien, hoe zelfs het gevoel, geheel en al onschuldig te zijn aan de geïncrimineerde handelingen, aan menschen die voorloopig aan den willekeurigen greep der GPOe zijn ontkomen, geen innerlijke zekerheid kan geven, dat ook zij niet te eeniger tijd aan de Sowjet-rechtspraak ten offer zullen vallen, en hoe de innerlijke spanning bij deze menschen geleidelijk dermate stijgt, *dat zij het eindelijk als een verlossing gaan beschouwen, wanneer een roode auto der GPOe tenslotte voor hun deur stilhoudt en daardoor tenminste zekerheid brengt in hun lot.*

Misschien is ook een achtergrond van deze processen de machtelooze woede tegen het buitenland, die zich ontlaadt op totaal onschuldige slachtoffers. Hoe het zij, deze processen zijn wel een der sterkste symptomen van de verwording der huidige moraal. De eerloosheid die er in ligt, trouwe medewerkers van lange jaren zonder reden als verraders te brandmerken en te vernietigen, overtreft wel alles wat in West-Europa aan liefdeloosheid en kliekgeest bekend en niet-bekend is.

Het Bolsjewisme is dan ook het régime van den schijn, niet alleen in den vorm van een enkele onwaarheid, maar tot in zijn diepste natuur. Het heeft opzettelijk van alle maatstaven van waarheid, recht en eer afstand gedaan. Het Marxisme, waarin nog eenige ideëele elementen opgenomen waren, is bij het Bolsjewisme van deze laatste elementen ontdaan. *Het naakte machtsbeginsel maakt alle maatstaven aan zich ondergeschikt.* Op elke bladzijde van Lenin's geschriften wordt dit standpunt met eentonige beslistheid herhaald. In de inleiding tot het Sowjet-Russische strafwetboek staan de volgende woorden geschreven: *„Het recht is niet anders dan een middel om de proletarische staatsmacht te handhaven en het klassebelang van het proletariaat te verwezenlijken."* Het is in den Sowjet-Staat dus van geen enkel belang, dat een mensch onschuldig wordt veroordeeld, mits slechts het „klassebelang" gediend wordt.

In de recente processen tegen Zinowjew, Kamenjew enz. is het régime nu voor het eerst tegen zijn eigen steunpilaren gaan stormloopen. Ook in dezen nieuwen waanzin is echter een zekere methode: Radek (wiens leven trouwens is gespaard) heeft precies datgene verklaard wat aan de Regeering aangenaam moest zijn te hooren over

Duitsch-Japansche sabotage en interventie, welke met medewerking van Trotzki zou worden georganiseerd; de gehoorde ingenieurs hebben medegedeeld, dat de mislukkingen in den economischen opbouw uitsluitend aan vreemde sabotage te wijten zijn.

Wat nu de samenwerking van Trotzki met het nationaal-socialisme betreft, bedenke men, dat Trotzki niet tot de rechtsche oppositie, maar integendeel tot de uiterst linksche oppositie behoort, die de „eeuwige revolutie" predikt en de wereldrevolutie even intensief nastreeft als hij dit in in de jaren na 1917 heeft gedaan. Verder bedenke men, dat Trotzki een Jood is. Deze beide omstandigheden moeten een samenwerking van dezen communist, al is hij dan een onverbeterlijke agitator, met het nationaal-socialisme wel zeer onwaarschijnlijk maken. Mocht deze in feite bestaan, dan zou men toch ook bij de Trotzkistische groepen die in de verschillende landen werkzaam zijn, eenig spoor van toenadering tot Duitschland hebben moeten bemerken. Het tegendeel is echter het geval. Het eenige wat Trotzki en het nationaal-socialisme gemeen hebben, is, dat beide gelijkelijk door de huidige Sowjet-machthebbers gehaat en gevreesd worden, en dit zal wel de diepste oorzaak van deze wonderlijke associatie in de laatste processen zijn.

En welk „klassebelang van het proletariaat" wordt dan tenslotte met deze processen gediend? (Wij laten hierbij nog buiten beschouwing, dat dit belang een fictie van Marx en Lenin is.) De oppositie was sedert jaren machteloos. De eigen partij wordt er door verzwakt. Daarom blijft dit punt van het proces het meest raadselachtige. Dat men de oogen der massa's heeft geopend voor het Duitsch-Japansche gevaar en daardoor nauwer met den Sowjet-Staat heeft verbonden, of dat men aan het buitenland getoond heeft tegen alle gebeurlijkheden paraat te zijn, kan o.i. niet als voldoende verklaring gelden; evenmin, dat men bij een toekomstigen oorlog de vorming van een oppositioneele regeering bij voorbaat onmogelijk heeft willen maken. *Wij gelooven niet in een redelijken achtergrond van deze processen.* Mogelijk zijn zij te begrijpen als een instinctieve daad, waarmede Stalin het opdringen van Duitschland en Japan tracht te bezweren, door zelfs een imaginairen aanval van deze Staten in de kiem te smoren.... Bij zulk een mentaliteit wordt voor den psychoselijder het meest onwaarschijnlijke plotseling geheel waarschijnlijk.

Mr. J. C. Baak.

HET RECHT VAN ANTWOORD

REMEDIE ERGER DAN DE KWAAL

De heer Albarda heeft de vorige week in de Tweede Kamer bij de besprekingen over de grondwetsherziening een lans gebroken voor wettelijke invoering van het droit de réponse, zijnde dit het recht van een door eenig persorgaan aangevallen en daarbij met name genoemden persoon om in een volgend nummer van hetzelfde blad binnen een bepaalden termijn vrijuit van antwoord te dienen, eventueel op dezelfde plaats, in dezelfde letter en tot een gelijk aantal woorden als aan het geïncrimineerde artikel was toebedeeld, een en ander bovendien met uitsluiting van redactioneel commentaar in datzelfde nummer.

Het is juist 60 jaar geleden, dat hier te lande een Katholiek afgevaardigde — zonder het geringste succes — reeds een voorstel in deze richting deed; op gezette tijden werd het sindsdien — met even weinig resultaat — weder te berde gebracht, tot het thans onder auspiciën van Ir. Albarda zijn door weinig belangstelling gekenmerkt diamanten jubileum in de Kamer vierde.

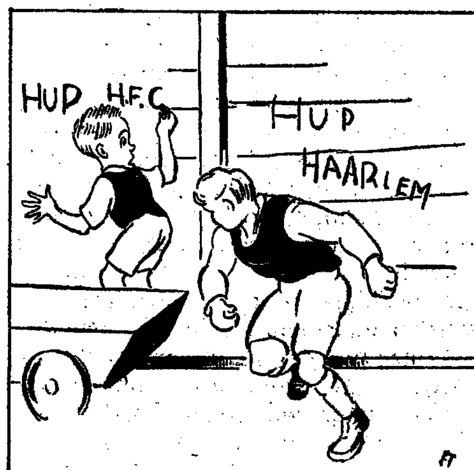
Frankrijk — en in navolging van de Franschen verschillende andere landen — hebben het droit de réponse zoo waarlijk in hun wetgeving opgenomen, doch zonder dat dit voorbeeld in de practijk de zaak voor Nederland aanlokkelijker maakt, doordat n.l. de tyrannie van het voorheen schotvrije hatelijke redactielid daar eenvoudig plaats maakte voor de despotie van den door de wet gewapenden kribbigen lezer. Fransche ministers, wien de op hun beleid geoefende, wellicht alleszins gerechtvaardigde critiek onwelgevallig is, kunnen het zich ongestoord breed maken in de kolommen hunner politieke tegenstanders, en de betrokken redactie heeft open hof te houden voor hen, die haar in haar eigen huis de wet komen lezen. Wat als waarborg voor de vrijheid van particuliere meeningsuiting bedoeld was, sloeg om in zijn volslagen tegendeel: het recht tot muilkorven van den ander.

Dat juist voorstanders van het vrije woord als de afgevaardigden Albarda, Joekes en Coops, onderscheidenlijk sociaal-democraat, vrijzinnig-democraat en liberaal, zich van het droit de réponse ganschelijk niet afkeerig betoonden, geeft daarom aanleiding tot verbazing. Hun is het blijkbaar bovendien ontgaan, dat de gelijkschakeling der Duitsche pers in het Derde Rijk de voltooiing is geweest van wat onder de regeering-Brüning op grond eener machtigingswet als „droit de réponse" (ten behoeve van de regeering) was opgezet.

De natuur van 's heeren Albarda's partijgenooten is trouwens sterker gebleken dan de leer van hun voorman, want toen enkele dagen na Ir. Albarda's pleidooi voor het droit de réponse een lid van den Bond van Jong-Liberalen, kennelijk door de opvatting-Albarda aangemoedigd, het dorst bestaan, bij de N.V. De Arbeiderspers in verweer op een artikel der redactie een ingezonden stuk aan te bieden, begeleid van het trouwhartig verzoek, dit „met volledige toepassing van het droit de réponse te willen plaatsen in het eerstvolgende nummer en op dezelfde plaats als uw artikel", kreeg de inzender weliswaar zijn stuk geplaatst, maar op een andere plaats dan hij verwacht had, in een minuscule letter gezet en vergezeld van een fiksche reprimande: „Een ingezonden stuk kunnen wij niet op de hoofdartikelplaats zetten. Deze wens van den inzender is onbescheiden." Hetgeen aan het hoffelijk slot van inzenders artikel — „daarvoor blijf ik U ten zeerste erkentelijk" — een ietwat wrangen bijsmaak gaf....

Het droit de réponse thans...

...en het droit de réponse straks

Stel dat een forsch individu u in een restaurant beleedigend heeft toegesproken...
Daag hem dan uit, zijn toespraak naar een krant te sturen, dan kunt u hem op uw gemak antwoorden.

Bij toepassing van het droit de réponse in Nederland zou het leed niet te overzien zijn. De Fransche particulier schrijft over het algemeen geen ingezonden stukken; de Engelschman schrijft er vele en vaak goede; de Nederlander vele en meestal slechte. Het schrijven van „een stukje in de krant" is in Nederland een levensbehoefte van renteniers, wereldhervormers, querulanten, politieke tinnegieters, betweters, kruidjes-roer-me-niet en op-de-teenen-getrapten, die gewoonlijk hierin plegen overeen te komen, dat zij gezamenlijk en in vereeniging de geschreven moedertaal onvoldoende machtig zijn. De Franschman, die over het algemeen een goed scribent is, pleegt zijn gemoed bij voorkeur *mondeling* te luchten; de Nederlander, die het met zijn pen gewoonlijk minder goed kan vinden, kiest daarentegen voor zijn slecht humeur liefst den moeizamen weg van de *schriftelijke* ontboezeming. Want voor den Franschman geldt de wijsheid: „un journal, c'est un monsieur", terwijl voor den Nederlander zijn dagelijksch lijforgaan de op-één-na-hoogste autoriteit is, slechts te boven gegaan door het gezag van inzender-zelf. Wie kent ze niet, de ingezonden klaagzangen over de ongemanierdheid der moderne jeugd, de ingezonden klachten over buurmans al te matineusen haan, „geplaatst buiten verantwoordelijkheid der redactie"? Moeten daar nu door een onzalig wetsartikel nog beuzelachtige politieke of persoonlijke gedingen aan toegevoegd worden?

Ieder Nederlander heeft nu eenmaal de wijsheid in pacht en verheugt zich in het voorrecht, het met een ander oneens te kunnen zijn. Men stelle zich de consequenties van het droit de réponse in Nederland eens voor: Ds. Kersten tegen Rome toornend in De Tijd, Dr. Henri Polak wekelijksch gast in Volk en Vaderland, de gestrenge filmcriticus door een vertoornde vaderlandsche diva in zijn eigen rubriek afgemaakt...

Het redelijk functioneeren van de pers veronderstelt nu eenmaal de aanwezigheid van fatsoen bij haar hanteerders; ontbreekt dit fatsoen, dan is tegen het euvel geen kruid gewassen. Ook het recht van antwoord kan daar geen verbetering in brengen, wel verergering. Immers waar zij, die niet op iedere slak zout leggen en een waardig zwijgen het beste antwoord op een onwaardige aantijging achten, van het droit de réponse slechts een spaarzaam of in het geheel geen gebruik zullen maken, valt het te vreezen, dat de scherpslijpers — dus juist zij *tegen* wie het recht van antwoord oorspronkelijk gericht was — er zich het veelvuldigst van zullen bedienen.

En zoo zou het remedie wel eens erger kunnen blijken dan de kwaal.

DE NEDERLANDSCHE DIENSTPLICHTIGE

EN ZIJN OPLEIDING TOT OORLOGSBRUIKBAAR INFANTERIST

(*Van onzen militairen medewerker*)

In een vorig artikel stipten wij in het kort aan, welke gebreken ons tegenwoordige leger tot een weinig bruikbaar oorlogsinstrument maken. Aan het slot van dat artikel vermeldden wij, dat de door de Regeering aangekondigde maatregelen om verbetering te brengen in den personeelsnood ons nog niet konden voldoen. Wij willen daarom nu de oorlogsbruikbaarheid van onze infanteristen aan een beschouwing onderwerpen en zullen daartoe in de eerste plaats nagaan, op welke wijze in ons leger wordt getracht, van een ongeoefend burger een zoodanig geoefend soldaat te maken, dat hij nog vele jaren na zijn eerste opleiding zal kunnen voldoen aan den eisch: een bruikbaar veldsoldaat in de moderne oorlogvoering te zijn.

De dienstplichtigen van onze infanterie ontvangen een eerste opleiding van 5½ maand. Na afloop van dien eersten oefeningstijd gaan zij met groot verlof naar huis en komen daarna nog twee malen, t.w. in het derde en in het vijfde jaar van hun verplichten diensttijd, gedurende zeventien dagen voor herhalingsoefeningen onder de wapenen. Na die tweede herhalingsoefening gaan zij voor goed naar huis, maar blijven dan nog tien jaren dienstplichtig.

Het moet zelfs den volkomen leek duidelijk zijn, dat deze opleiding aan den zoo juist genoemden eisch van bruikbaarheid niet kan voldoen. De meer deskundige zal wel iets krachtiger zijn in zijn uitdrukking en als zijn oordeel uitspreken, dat deze opleiding — als voorbereiding tot de landsverdediging — van het begin tot het einde geheel onvoldoende is. Dit geldt ten eerste al dadelijk „het begin", dat is: de opleiding van 5½ maand.

Sluiten wij Zwitserland uit, dat tengevolge van zijn volksaard en zijn bijzondere terreinomstandigheden een geheel afzonderlijk type van legervorming vertoont, *dan is Nederland het eenige Rijk in Europa, dat zijn jonge mannen in die luttele maanden tot geoefende strijders meent te kunnen opleiden.* Het minimum, dat wij in andere legers aantreffen, is 9 maanden, waarbij al dadelijk valt op te merken, dat bij onze zuiderburen een verlenging van den eersten oefeningstijd tot minstens 12 maanden, vermoedelijk echter 18 maanden, zal worden ingevoerd. Is het aannemelijk, dat onze mannen in zooveel korter tijd goede soldaten zouden kunnen worden?

Vergelijken wij bovendien den huidigen toestand met dien van vóór 1922, toen ook wij nog een eerste opleiding van 9 maanden hadden, dan zien wij, hoe na dien tijd het handwerk van den infanterist steeds ingewikkelder en moeilijker is geworden. Men moet namelijk in de moderne infanterie beschikken over strijders met het geweer, met den lichten mitrailleur, met den zwaren mitrailleur, met den mortier en met het infanteriekanon, over telefonisten en over optische seiners. Omdat het onmogelijk zou zijn een man in zóó korten tijd de voor al deze strijdmiddelen vereischte vaardigheid bij te brengen, heeft men sterk moeten specialiseeren, doch is daardoor noodgedwongen in het euvel vervallen, dat *geen enkele allround infanterist kan worden opgeleid.* Wat dit kan beteekenen, wordt duidelijk, als men zich het geval indenkt, dat in het heetst van den strijd de bedieningsmanschappen van een zwaren mitrailleur of van een infanteriekanon buiten gevecht worden gesteld en dan een wapen van zoo overwegende beteekenis voor het verloop van den strijd verder werkeloos zal moeten blijven staan, omdat de in dezelfde gevechtslinie strijdende infanteristen niet hebben geleerd, hoe zij daarmede moeten omgaan.

Geeft dus om de hier aangevoerde redenen een eerste opleidingstijd van 5½ maand op zichzelf reeds een ontoelaatbaar tekort, de gevolgen, die dit euvel met zich brengt, zijn al niet minder ernstig. Men bedenke toch, dat onze dienstplichtigen van de infanterie gedurende de eerste 4 maanden van hun opleidingstijd zeker geheel onbruikbaar zijn als veldsoldaat. Aangezien zij ingedeeld worden in een zomer- en in een winterploeg, zijn er dus in den loop van elk jaar slechts twee tijdvakken van 1½ maand, waarin een gedeelte van een lichting onder de wapenen is, dat hoogstens als „eenigszins geoefend" zou kunnen worden beschouwd. Dat beteekent dus, *dat wij gedurende 9 maanden per jaar niet onmiddellijk kunnen beschikken over onder de wapenen zijnde geoefende infanteristen.* Wanneer men denkt aan onze strategische veiligheid, lijkt ons verder commentaar op dezen onhoudbaren toestand overbodig.

Nu hebben wij uit de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Defensiebegrooting 1937 wel vernomen, dat een verlenging van den eersten oefeningstijd, wellicht tot 12 maanden, wordt overwogen, doch in het thans bij de Tweede Kamer ingediende ontwerp tot wijziging van de Dienstplichtwet vinden wij wel een voorstel tot verlenging van den eersten oefeningstijd bij de zeemacht met 6 maanden (ongetwijfeld ook hoogst noodzakelijk), doch de eerste oefenings-

tijd bij onze landmacht heeft de Regeering blijkbaar over het hoofd gezien! Dit is wel zeer teleurstellend. Al mogen wij vermoedelijk wel aannemen, dat aan de voorbereidingen tot dezen urgenten maatregel begonnen is, toch meenen wij, dat althans een geruststellende mededeeling in de Memorie van Toelichting bij het hierboven genoemde wijzigingsontwerp niet had mogen achterwege blijven.

In een volgend artikel zullen wij een beschouwing wijden aan hetgeen er in ons leger geschiedt, om na de eerste opleiding den dan door onze infanteristen verkregen graad van geoefendheid te onderhouden. H. A. SEYFFARDT,

Luit.-Gen. b.d.

GELIJKRICHTING

II. VADERLANDSLIEFDE EN PARTIJDISCIPLINE

Lévende eenheid is op éénzelfde doel gerichte, dus gelijkgerichte verscheidenheid.

In het levende lichaam handhaven de verschillende cellen en organen niet slechts zichzelf, maar zijn zij tevens gemeenschappelijk, zij het dan ook onbewust, gericht op één doel, namelijk op de bestendiging van het leven, dat zich als de alles overheerschende macht manifesteert in het doorloopend veranderend lichaam. Zoozeer *dienen* de afzonderlijke cellen daarbij als middel, dat zij voortdurend afsterven en door nieuwe cellen worden vervangen. Het leven echter blijft. Het leven heeft dus niet als hoogste doel de handhaving der bijzondere cellen en organen, maar wel de samenwerking aller steeds wisselende cellen tot de hoogere eenheid van het levende organisme.

Ook de staat is een organisme, zij het dan van een hoogere orde dan dat van het op natuurlijke, dus onbewuste wijze levende lichaam. De burgers van den staat kàn men vergelijken met de cellen van het lichaam. De *zelfgroepeeringen* der burgers tot standen en verder tot wetgevende, besturende en rechtsprekende „lichamen", die in onderlinge, door ééne grondwet geregelde verstandhouding de ordening van het zedelijke leven verzorgen, noemt men ook de organen van den staat. Waarop het echter aankomt, wil van een *algemeenen* wil en een *algemeen* belang sprake kunnen zijn, is dit: dat de verschillende burgers weten, dat zij op het handhaven van den staat, als op hun gemeenschappelijk doel gericht zijn. Daarbij erkennen zij den algemeenen wil en het algemeene geweten, zooals deze zich in de wetten van den staat een „levenden" vorm geven, als het hunnen individueelen wil en hun individueel geweten te boven gaande en terecht „heilig" genoemde recht. Terloops zij opgemerkt, dat dit wettige recht zich *niet vormt buiten de bijzondere willen en gewetens om*, maar dat het zich *door middel van al die bijzonderheden* juist een zoodanig algemeenen vorm geeft, dat alle bijzondere willen en gewetens er zoowel in erkend als verwaarloosd zijn. Wat, door middel van de onmisbare wilsuitingen en de moreele overwegingen der vele burgers, als *algemeene* zedelijkheid in de wetten positieven vorm krijgt, is het gemeenzame, het vaderland, dat stand houdt bij het verschijnen en verdwijnen der opeenvolgende geslachten. Voor het onbedorvene gevoel geldt daarom het vaderland als het meerdere, waarvoor de burger zijn in verhouding tot het vaderlandsche belang onbelangrijke leven zoo noodig wil offeren.

Hoe staat het nu in ons land met de liefde voor het vaderland, met de bewuste gerichtheid op het allen gemeene doel? Er is in onze dagen een onmiskenbare opbloei van het nationaliteitsbesef. Het onverdeelde medeleven van ons geheele volk met de lasten en lusten van ons regeerend vorstenhuis kan als een gunstig teeken worden beduid. Het onbedorven volk, dat niet redeneert, maar voelt, het volk in zooverre het niet onder dwangvoorstellingen gehouden wordt, voelt nationaal, kan, men zou zeggen „van nature", niet anders dan nationaal voelen.

In hoe verkeerde beddingen is echter deze drang naar eenheid geleid! Politieke leuzen zijn gebruikt om den krachtigen stroom van vaderlandsliefde af te leiden, teneinde het volk in partijen te verdeelen. En de leiders behartigen zoo vaak in de eerste plaats de partijbelangen, zoo noodig ten koste van het algemeene belang. Dit is niet een persoonlijk gebrek dezer leiders, het is hun echter door de oriënteering van het vergedreven partijwezen op de quantiteit met den besten wil menigmaal niet meer mogelijk om anders te handelen. Streven naar stemmenwinst en zucht naar een op de quantiteit berustende macht beheerscht de partijpolitiek, zelfs van die partijen die op z.g. legale wijze willen meedoen aan het vernietigen aller partijen. Van de prilste jeugd tot aan het graf worden de volksgenooten van elkander gescheiden gehouden. Zij, die voor hun gevoel hetzelfde willen, namelijk de instandhouding van het vaderland, worden begoocheld met schoon beargumenteerde drogredenen en in den waan gebracht, dat de trouw aan de partijbeginselen gaat boven de liefde voor alle landgenooten. Als de partijbelangen dit meebrengen, worden trouwens deze z.g. beginselen met het grootste gemak weer weggeworpen en met even schoone drogredenen door de omgekeerde vervangen. Zelfs in vakkundige en wetenschappelijke kringen heerscht de partijpolitiek en binnen de partijen worden vakbonden en wetenschappelijke vereenigingen niet nationaal, maar partij-despotisch gelijkgericht. Niet als in de middeleeuwen één paus, maar allerlei pausjes beheerschen thans grootere of kleinere deelen van ons volk, die zij, met behulp eener soms serviele partijpers, onder het bereik van haar macht wisten te brengen en te houden. Zoo is in onze dagen de partijdiscipline op de plaats van de liefde voor het vaderland getreden en is ons volk een chaos geworden van *tegen*, maar niet tevens *met* elkander zijnde partijdigen, omdat de allen gemeene drang naar eenheid in de verkéérde richting is omgebogen. Door deze verkeerde, partijdige gerichtheid is tevens een onverschilligheid voor het cultuurleven ontstaan, die beangstigend is. Hierover meer in een volgend artikel.

Dat gelijk*richting* op het gemeenschappelijke doel tot gedwongen gelijk*schakeling* kan worden, wanneer de kanker der eenzijdige partijpolitiek het nationale besef en de nationale kracht voldoende heeft aangetast, is begrijpelijk. Want ook hier zal de heftige versplintering een heftige reactie veroorzaken, die zich vijandig keert tegen alles, dat naar oneenigheid streeft. *Hoe eerder echter in ons land begrepen wordt, dat de z.g. vrije, maar inderdaad door partijdespootjes beheerschte partijvorming land en volk verzwakt en onze kracht en zelfstandigheid bedreigt, zooveel te eerder zal een democratie, die wezenlijk tot oligarchie werd, plaats kunnen maken voor een redelijken invloed van het volk op de regeering.* Want niet redelijk is het, indien de demagogisch geleide en dus misleide massa den doorslag geeft en daardoor de beste krachten der natie worden uitgeschakeld. Zij, die door eigen kracht uit het volk als leiders opbloeien, zij, die, buiten ieder partijwezen om, door het volk als leiders worden erkend, zij alleen kunnen als de ware volksvertegenwoordigers op nationale wijze met de regeering samenwerken en zij kunnen ons volk weer tot een *levende* eenheid maken. Een redelijke gelijkrichting, d.i. een zich richten van het geheele volk op het heil van het vaderland, eischt daarom niet vernietiging der veelheid van meeningen, maar wel vernietiging van de partijpolitiek, die niet meer in het algemeene belang kàn functionneeren. Nu de verkiezingen op komst zijn, nadert weer de tijd van de zelfverheffing der partijen en der onder-

linge verguizing. Laat ons daaruit leering trekken.

Is nu het heil van het vaderland het hoogste doel van den mensch? Dat zeker niet. Hij *moet* echter dit doel voortdurend nastreven en verwerkelijken, opdat de staat kan léven, maar meteen, opdat het, *door middel van den staat*, kan komen tot het hoogere doel: het cultureele, geestelijke leven, dat niet meer gekoppeld is aan de eene of andere natie, maar dat het eeuwige proces is der wereldgeschiedenis, het leven des geestes, waarin zelfs de naties ondergaan. Maar zooals de enkeling eigen belang behartigen *moet*, opdat hij dit voor de belangen der familie zal *kunnen* offeren, zooals ieder liefde voor eigen gezin *moet* hebben, teneinde deze in gevaarvolle tijden voor zijn vaderland te *kunnen* verwaarloozen, zoo moet ook nationaal zelfbewustzijn worden gekweekt, opdat, terwille van het hoogere geestelijke leven, de nationale tegenstellingen op den achtergrond kunnen treden. In de wereldgeschiedenis doemt thans de tijd op, *dat een onderlinge strijd der cultuurdragende naties tot hun aller ondergang zou voeren*, niet alleen en niet vooral omdat zij door den strijd zouden verzwakken, maar vooral omdat een of enkele aan de Westersche cultuur vijandige machten dreigend gereed staan, *tegen* welke machten de cultuurstaten de hunne zullen *moeten* vereenigen, willen zij niet door onderlinge veeten ten onder gaan. Daarover een volgende maal. WIGERSMA.

MISBRUIK DER VOLKSVERTEGENWOORDIGING

Nederlanders en „Grenzdeutschen".

De Duitsche auteur van het „Jungvolk-Jahrbuch 1937" schijnt de dwaasheid verkondigd te hebben, dat 7 millioen inwoners in Nederland als „Grenzdeutschen" gekenmerkt moeten worden. In eenige kranten is hierop in korte ironische artikeltjes op uitnemende wijze geantwoord. Daarmee is aan zulken onzin voldoende aandacht gewijd. Nederlanders behooren, zoowel wat hun afkomst, als, en dit is het belangrijkste, hunne historie betreft, tot een andere en oudere natie dan de Duitschers. Daarom is het even dwaas te verkondigen, dat Nederlanders „Grenzdeutschen" zijn, als dat Duitschers Grens-Nederlanders zouden moeten heeten. Trouwens, als de schrijver over 7 millioen Nederlanders spreekt, toont hij ook daarin slecht georiënteerd te zijn. Nederland heeft n.l. (in Europa) ruim 8½ millioen inwoners.

Is nu echter het verkondigen van zulke aperte onjuistheden van zooveel belang, dat daarover vragen aan onzen minister van Buitenlandsche Zaken gesteld moeten worden?

Hebben onze volksvertegenwoordigers en onze ministers hun tijd niet noodig voor belangrijker aangelegenheden?

En behoort tot die belangrijker zaken niet deze, *dat het noodzakelijk is om het vriendschappelijke contact tusschen het Nederlandsche en het Duitsche volk te herstellen?* Indien alle onzin, die over ons land in Duitschland, maar ook in Frankrijk, Engeland en Amerika gedebiteerd wordt, tot het stellen en beantwoorden van vragen in ons parlement zou moeten voeren, waar zouden wij dan blijven? Een particulier briefje aan den minister ware zeker voldoende geweest. Maar de S.D.A.P. maakt er heel gewichtig een vraag van, die in alle bladen gepubliceerd wordt! Zij doet dit evenwel niet om aan Nederland een dienst te bewijzen, maar om een goede beurt te maken bij de kiezers, die zij met haar pers voortdurend tot haat tegen alles, wat Duitsch is, opstookt. Zij ziet in dit gestook een partijbelang, zooals zij in den laatsten tijd in de vaderlandsche gezindheid een middel ziet om haar partijbelangen te bevorderen. *Haar beweegredenen zijn in beide gevallen onzuiver en haar anti-Duitsche actie is niet gericht op het weloverwogen belang van Nederland, maar op het belang der partij, zoo noodig tegen de belangen van Nederland.*

Een nationale volksvertegenwoordiging is echter een te kostbaar goed, om haar door dubieuse „democraten" en hunne pers te laten misbruiken tot het winnen van stemmen en zetels en zoo tot het oefenen van een vrijwel despotische macht over evenredig verdeelde volksgroepen. WIGERSMA.

'T SPONGAT

Want waerheit (dat 's al out) vint nergens heil noch heul;
Dies acht men hem voor wijs, die vinger op den mont leit.
O, kon ik ook die kunst: maer wat op 's harten gront leit,
Dat weltme naer de keel; ik word te stijf geparst,
En 't werkt als nieuwe wijn, die tot de spon uitbarst.

NOODELOOS GETWIST

Met groote instemming las schrijver dezes het artikel in uw blad dd. 16 Jan. onder bovengenoemd opschrift.

Het is een eigenaardig verschijnsel, dat alles, wat Duitschland naar onze meening verkeerd doet, breed wordt uitgemeten, terwijl de wandaden in andere landen worden doodgezwegen.

De onderdrukking van den Godsdienst in Rusland? Geen mensch, die er één artikel over leest in die bladen, die zich enorm druk maken over den kerkstrijd in Duitschland. De sluiting der katholieke kerken in Mexico? Met geen woord wordt er over gerept. Daaruit spreekt zoo duidelijk, dat de actie niet ter wille van de wantoestanden wordt gevoerd, maar dat de wantoestanden voor politieke actie worden uitgebuit.

Schrijver dezes heeft van 1919—1928 in Duitschland gewoond, en uit hetgeen hij daar heeft beleefd, is hem het ontstaan en de enorme groei van het nationaal-socialisme duidelijk geworden. Wat te denken van het feit dat frontstrijders bij hun terugkeer uit den oorlog in de „Heimat" door horden linksche extremisten werden aangevallen en van hun onderscheidingen beroofd? Wat te denken van den Duitscher, wien de hoed over de ooren werd geslagen, omdat hij dien niet afnam voor de „Internationale"? Toen de ondergeteekende te Berlijn in 1921 huwde, durfden zijn schoonouders bij de bruiloft het Duitsche volkslied niet te doen spelen, omdat er relletjes van werden verwacht. Verwondert men zich dan, wanneer op deze actie een des te grootere reactie volgt? Maar dat zijn feiten, welke degenen, die thans het nationaal-socialisme bestrijden, vergeten zijn.

Wat moet het gevoel van een Duitscher zijn, wanneer hij voorbij deuren gaat, waar een kaartje hangt: „Deze deur is voor Duitsche waren gesloten"? Ik als Hollander schaam mij voor zulk een actie. Hoevele „Hetzartikelen" verschijnen er in Hollandsche bladen tegen Duitschland? Waarom elken Duitscher belachelijke vragen gesteld over den tegenwoordigen staatsvorm?

Wij deden veel beter, voor onze eigen deur te vegen, en Duitschland niet voor elken verkeerden stap te veroordeelen. Men kan het nationaal-socialisme, dat in Duitschland heerscht, niet door een Hollandschen bril bekijken. Dat is de groote fout, die hier gemaakt wordt.

Ik zou niet graag de proef op de som willen zien, hoe de Hollander zich zou gedragen, wanneer hij had moeten doormaken, wat in Duitschland moest worden doorgemaakt. Oorlog — hongersnood — Dictaat van Versailles — Poolsche corridor — Danzig — koloniënroof — inflatie — verachting. Ik mag er niet aan denken, welke politieke machten van deze toestanden dan wel misbruik zouden maken.

Is het niet prachtig, dat Dr. Henri Deterding een dusdanig boven alle politiek en haat en nijd staand initiatief heeft genomen? Moest het niet de eerste plicht van het N.V.V. zijn, om, gedachtig aan hun beginsel „Alle Menschen werden Brüder", mede te helpen, dit plan te doen slagen, en de brandkast van hun vakvereenigingen te openen, om het plan daadkrachtig te ondersteunen? In plaats daarvan komt thans de politieke aap uit de mouw: In dit jaar zijn verkiezingen en ook de stemmen van werkloozen tellen. Men deed beter, den werkloozen opheldering te geven, welke de gunstige consequenties van het plan Deterding zullen zijn (indien de critici van thans het tenminste zelf begrijpen).

Laat ons trachten, het handelsverkeer weer in goede banen te leiden, laat ieder op zijn plaats medewerken, de bedrijven weer op gang te brengen, dan zijn wij veel verder, dan met al dat politiek en haatzaaiend gekonkel.

En nu moeten vooral de N.V.V. bestuurders niet denken, dat dit artikel, zooals zij zullen vermoeden, geschreven is door iemand, die coupons knipt, . . . het is geschreven door een werklooze, die tot zijn spijt van ruim 12 gulden per week met zijn gezin moet zien rond te komen, doch die graag afstand doet van de goedkoope levensmiddelen voor werkloozen, indien er meer werk aan den winkel komt. Zelfs al profiteert *hij* er niet van, zal hij blij zijn voor die werkloozen, die dan weer van *verdienste* kunnen leven en hun minderwaardigheidscomplex zullen kwijtraken. JANO.

ECONOMIE EN FINANCIËN

BEPERKING DER PRODUCTIE

CHAOS DOOR ORDENING

Het is jammer, dat de statistiek een nog betrekkelijk jonge wetenschap is, want wel is de bekende uitspraak van de drie soorten leugens („Er zijn drie soorten leugens: gewone leugens, erge leugens en statistieken") nu niet bepaald aanmoedigend voor de statistici, zonder deze zou het inzicht in de economische verschijnselen zeer zeker veel minder diep zijn, dan thans in de 20ste eeuw het geval is.

Over de ontwikkeling van de voortbrenging der goederen zijn weinig gegevens verkrijgbaar vóór 1830, alleen van goud en zilver gaan de statistieken terug tot de ontdekking van Amerika. En bij het bezien van die ontwikkeling vallen vóór den oorlog twee dingen in het oog. In de eerste plaats was het verloop der goederenproductie harmonisch. De belangrijke stapelproducten namen óf gelijk op met den groei der bevolking in jaarproductie toe óf zelfs sneller, maar steeds was er toeneming zoowel in tijden met hooge als met lage prijzen. De voortbrenging van goud evenwel verliep veel onregelmatiger, deze breidde zich sterk uit in tijden met lage goederenprijzen, omgekeerd was er stagnatie of zelfs teruggang in perioden van hooge conjunctuur.

Wat de goederen betreft, is de harmonische ontwikkeling sinds den wereldoorlog 1914-'18 verbroken. Eenerzijds als direct gevolg van den oorlog — men kan niet tegelijk vechten en produceeren — andererzijds meer indirect door het uitvallen van Rusland als leverancier van agrarische grondstoffen, produceerde de Westersche wereld na afloop van den oorlog per hoofd der bevolking minder dan daarvoor. Dit werd een der oorzaken van de geweldig hooge prijzen van 1919 tot 1922. De uitbreiding der productie, welke hiervan een gevolg was, werd veel omvangrijker dan in de periode 1830—1914 ooit het geval was geweest. Dit was geen wonder. Er was immers een belangrijk tekort en in het belang van een juiste voorziening in de behoeften was het gewenscht, dat er snel werd uitgebreid. Nu verloopt een dergelijke uitbreiding niet zoo snel, als men zich dat wel eens voorstelt. Alles heeft zijn tijd noodig. Dat heeft ook minister Gelissen op zijn Noordsche reis in Zweden kunnen ondervinden, toen een papierfabrikant hem vertelde, dat de voorziening van grondstoffen voor de papierfabricatie aan de snelheid van het groeien der boomen onderworpen was! Industrieel-denkenden stellen zich de organische productie vaak ook als „onbegrensd" voor, zoo, bij wijze van spreken, op den loopenden band naar believen uit te breiden.

Het heeft tot 1928 geduurd eer de voortbrenging zich voldoende had aangepast, maar . . . toen ontstond er meteen op verschillend gebied een gering teveel!

Vóór den oorlog leidde een iets te groote uitbreiding van het productieapparaat in één richting op vrij korten termijn tot een nieuw evenwicht, waarbij geen te groote verstoringen optraden en de algemeen toenemende welstand uitbreiding van de voortbrenging in andere richting mogelijk maakte.

Bij het intreden van de crisis van 1929 verliep het proces ten deele geheel anders. De verstoringen werden door allerlei oorzaken veel grooter en het levenspeil kon zich niet naar boven aanpassen bij de steeds gunstiger mogelijkheden van voortbrenging. Het streven naar lager prijs- en loonpeil berustte ten deele zelfs op een vergissing. Velen meenden, dat bij deze soort aanpassing het levenspeil van de bevolking als geheel zou kunnen worden verhoogd, iets, wat bij de zeer ingewikkelde economische structuur onzer Westersche samenleving een geheel verkeerde opvatting was. Het lagere prijs- en loonpeil leidde zelfs tot een algemeen lager levenspeil, waarbij de na 1928 optredende z.g. overproductie nog scherper vormen moest aannemen. De onharmonische snelle uitbreiding na 1918 wordt nu gevolgd door een onharmonische groote beperking sinds 1929.

Het is een onvergeeflijke fout geweest, dat bij de oplossing van het probleem: overproductie of onderconsumptie, meer maatregelen zijn genomen om de voortbrenging te beperken dan het verbruik uit te breiden. Productiebeperking werd gerechtvaardigd door de noodzaak van rentabiliteit der bedrijven, doch hierbij werd de rentabiliteit als doel en niet als middel nagestreefd.

In dit artikel willen wij wijzen op een der groote bezwaren van de productiebeperking op een bepaald gebied, omdat dit automatisch moet leiden tot z.g. regeling of ordening of ingrijpen op ieder gebied. Bij de productie om winst, waarbij de winst tot op zekere hoogte voor de samenleving een middel is om de behoeften te bepalen, is een vermindering van de rentabiliteit in een bepaalde tak een indirecte aanmoediging voor de uitbreiding in andere of het oprichten van nieuwe takken van bedrijf.

Door de productiebeperking, gepaard met lager levenspeil, komen veel producenten en werknemers zonder emplooi, de werkloosheid stijgt en het aantal faillissementen wordt groot. Hierdoor ontstaat de neiging van de uit het productieproces gestootenen, zich te dringen in de nog rendeerende takken van voortbrenging en nu komen ook deze, die als direct gevolg van de crisis reeds te lijden hadden, in moeilijkheden. Om deze bezwaren te voorkomen moet ook hier de productie beperkt of het bedrijf „gesloten" worden. Zoo gaat de z.g. ordening van de eene bedrijfsgroep naar de andere en wordt geen enkele producent meer met rust gelaten, behalve . . . de gouddelver!

Want hoe paradoxaal het ook moge klinken, juist van het goed, waarvan het surplus het grootst was, n.l. van goud, steeg de waarde in goederen gemeten zoodanig, dat de voortbrenging zeer sterk kon worden uitgebreid. Maar ook hier blijkt weer, dat alles zijn tijd noodig heeft. Kon men alle werkloozen nu maar in tijden van overproductie op ander gebied aan het gouddelven zetten, dan zou het probleem zeer spoedig zijn opgelost! Maar, zoo eenvoudig is het niet. Het goud wordt slechts op enkele plaatsen gevonden en de mogelijkheid om een belangrijk deel der elders wonende werkloozen naar de goudmijnen te zenden is gering, om niet te spreken van de groote hygiënische bezwaren van dit bedrijf!

Natuurlijk zal op den duur — men moet echter niet vragen na hoeveel tijd — het evenwicht wel weer hersteld worden, wanneer de goudproductie steeds toeneemt en de goederenvoortbrenging stagneert. Wij wezen er op, dat bij productiebeperking er op alle takken van bedrijf een druk wordt uitgeoefend door de werkloos geworden ondernemers en arbeiders, maar ook in den landbouw doet het bezwaar van het ingrijpen op een bepaald gebied zich gelden als op ieder ander gebied van voortbrenging.

Wanneer men een bepaald akkerbouwgewas beperkt, zal de boer trachten het vrij gekomen land niet andere vruchten te bezaaien of te bepoten. Wanneer de teelt van bepaalde bloembollensoorten wordt beperkt, zal de kweeker op zijn leege land en in zijn vrij komenden tijd, niet-„geordende" bollen trachten te telen. Wanneer de

koeien beperkt worden, zal men het leegkomende grasland willen laten beweiden met ander vee! *En op deze wijze schept men chaos door het ordenen.*

Wil men aan de andere zijde varkens laten mesten tegen „rendabele" prijzen, dan moet, zoolang het grootste deel van ons productie-apparaat niet rendeert, de productie weer beperkt worden . . .

Een voorbeeld van de neiging om een ander deel van het productie-apparaat uit te breiden, wanneer het eene wordt beperkt, levert het experiment van de Nederlandsche kalverteeltbeperking. Dit geschiedde met het oog op het streven naar vermindering van de melkproductie. De boeren mogen slechts een beperkt aantal kalveren aanhouden. Gevolg: van jaar tot jaar vermindert het aantal jonge koeien, doch om het land bezet te houden, worden zooveel mogelijk oude koeien, die anders afgemest zouden worden, voor de melkproductie aangehouden. Resultaat: de melkproductie neemt niet af, maar toe, en de Nederlandsche veestapel wordt rijk aan oude en arm aan jonge koeien!

Een ander voorbeeld. Als gevolg van de intrede van de automobiel en den trekker heeft het paard de laatste twintig jaar aan belangrijkheid verloren. Nu de boeren evenwel door de kalverteeltbeperking ruimte over hebben, is „iedere bek, die gras kan vreten", welkom. Een van de middelen om meer grasconsumenten te krijgen, nu de kalveren beperkt worden, is het fokken van veulens! Meer paarden worden nu niet gevraagd voor rijden en trekken, maar voor het verteren van gras! En in het jaar 1936 zijn meer merries in ons land gedekt dan in de laatste jaren ooit het geval was!

Zoo zijn er dus nu weer allerlei goede gronden om de paardenfokkerij te beperken . . .

Inderdaad, men heeft het probleem verkeerd gesteld. Door een lager levenspeil te verwekken, riep men het streven naar productiebeperking op. Hieruit heeft de z.g. ordening zich als een olievlek verbreid over ieder gebied, nergens ordenende, overal wanorde verwekkende.

Een volgende maal zullen wij behandelen, hoe funest het voor een bepaald land is, wanneer de productie daar wordt beperkt, terwijl dit in het concurreerende buitenland niet het geval is.

„OVERBEVOLKING"

NAAR EEN HOOGER LEVENSPEIL!

In het Algemeen Handelsblad van 14 Januari j.l. (avondblad), troffen we onder het hoofd *Indische Kroniek*, een artikel aan met den titel „Blanke Kolonisatie", dat als volgt aanvangt:

„Nederland dreigt overbevolkt te „raken. Wij hebben hier te lande enkele „honderdduizenden werkloozen, waar„van een groot gedeelte permanent „dreigt te worden. Wij zijn nog altijd „een rijk volk, dat in staat is zijn werk„loozen op vrij behoorlijke wijze te „onderhouden."

Voor den schrijver bestaat er blijkbaar een identiteit tusschen de begrippen *werkloosheid* en *overbevolking*. Deze opvatting wordt den laatsten tijd wel meer verkondigd. Zij is niet minder dan een gevaarlijke misvatting en dient daarom bestreden te worden.

Vooraf willen we echter even de jaren, onmiddellijk na den oorlog, in het geheugen terugroepen. In Nederland, en ook in andere landen, bestond een nijpend gebrek aan werkkrachten op schier elk gebied, niettegenstaande talrijke jonge menschen, die jaren lang onder de wapenen waren geweest, aan het bedrijfsleven werden teruggegeven. Het is merkwaardig, dat destijds niemand op de gedachte is gekomen om te spreken over *onderbevolking*.

Thans ter zake.

Op de conclusies die de schrijver uit zijn meening omtrent die overbevolking trekt, t.w. de noodzakelijkheid van propaganda voor blanke kolonisatie op Nieuw-Guinea, gaan wij niet in. Dit valt voorloopig buiten ons bestek.

Het gaat nu alleen om het verband werkloosheid-overbevolking. Ten vorigen jare heeft schrijver dezes genoemde quaestie reeds aangeroerd in een artikel in het Handelsblad over „Studie der Economie aan Universiteiten". Daaraan zij het volgende ontleend:

„Men spreekt van overbevolking, en „bedoelt daarmede: gebrek aan werk„gelegenheid. De materieele middelen „ter voorziening, ook van de bevolking „die „over" is, zijn aanwezig. De maat„schappij geeft ze slechts af tegen „contraprestatie van diensten, die ze „echter niet wenscht te ontvangen, om„dat zij ze niet noodig heeft! Gesteld „dat men zich van de „overbevolking" „kon ontdoen. Den dag daarop zou „men opnieuw voor het probleem „staan, omdat voor de gedecimeerde „bevolking minder goederen noodig „zijn, waardoor dus automatisch nieuwe „werkloosheid ontstaat."

Dezen gedachtengang een oogenblik toepassende op het plan van den schrijver van „Blanke Kolonisatie", zien wij voor ons geestesoog successievelijk de geheele Nederlandsche bevolking naar Nieuw-Guinea en elders verhuizen, omdat een voortdurende afneming der bevolking minder verbruik meebrengt, dit weer een vermindering van den import, deze weer automatisch minderen export, minder werkgelegenheid, meer werkloosheid . . . overbevolking.

De fout die de verkondigers van de, thans weer opgedoken overbevolkingstheorie maken, is deze, dat ze steeds opnieuw den mensch in verband brengen:

niet met de nog dagelijks voortschrijdende verbetering van de productie-methoden, die — op weinige uitzonderingen wellicht na — alle landstreken der beschaafde wereld in staat stellen een toenemende bevolking beter en ruimer te voorzien, maar

wel met de toenemende moeilijkheid, om op eenigerlei wijze, hetzij als ondernemer, hetzij als werknemer, aan het productieproces deel te nemen, en via die deelneming rechten te krijgen op een aandeel in het geproduceerde.

We staan hier blijkbaar voor een disaccoord in de structuur onzer samenleving, een tegenstrijdigheid in de ontwikkeling van de productiemogelijkheden eenerzijds en de mogelijkheid het geproduceerde op te nemen anderzijds. De opheffing van dit disaccoord is noodzakelijk, omdat de moeilijkheden, die er een gevolg van zijn, voedsel geven aan allerlei plannen van maatschappijhervormers, welke gaan in de richting van een ver doorgevoerde gemeenschapsbemoeiing, waarop de samenleving niet is ingesteld; het voorbeeld van Rusland spreekt een duidelijke taal.

Het disaccoord, dat we hier bedoelen, ligt in het volgende:

De huidige economische structuur vraagt om evenwicht, d.w.z. dat al wat geproduceerd wordt, ook weer — hetzij op korten termijn, hetzij langzamerhand — wordt verbruikt.

Het ligt in het wezen der huidige economische orde, dat de productiviteit van alle factoren in het productieproces voortdurend toeneemt. Die toeneming van productiviteit werkt naar twee zijden, n.l. eenerzijds naar ruimer en steeds gevarieerder productie, anderzijds naar afnemende behoefte aan arbeid c.q. andere vormen van productiemoeite.

En hierin ligt o.i. bij het bestaande stelsel *het conflict*. Het stelsel vraagt aan de eene zijde om een voortdurende

toeneming van het verbruik, dus om verhooging van het gemiddelde levenspeil; aan den anderen kant schept het werkloosheid, waardoor de loonen der nog werkenden aan een voortdurenden druk bloot staan, met als gevolg druk op het verbruikspeil.

De laatste jaren is dit conflict, dat reeds lang in de maatschappij aanwezig was — immers inhaerent aan de structuur — scherp aan den dag getreden.

Dat het conflict gedurende een lange reeks van jaren latent is kunnen blijven, moet hieraan worden toegeschreven, dat historisch naast elkaar bestaan hebben de *economische* tendentie, het streven dat zich richtte op verhooging van de productiviteit (rationalisatie!) en de *sociale* tendentie, zich uitende in den drang naar verbetering van de maatschappelijke positie van de groote groep der werknemers, *waarbij deze tendenties, elkaar compenseerende, voor het behoud van het economisch evenwicht hebben zorg gedragen.*

Het is o.i. dan ook onjuist om een controverse aan te nemen — zooals veelal gedaan wordt — tusschen de zuiver economische en de sociale strevingen, die in de maatschappij werkzaam zijn. Toch wordt het economisch denken heden ten dage nog sterk door deze vermeende tegenstelling beheerscht. Dit is ook het geval in de economische politiek, in zooverre deze geleid heeft tot een afbraak van veel wat in een reeks van jaren was opgebouwd. En dit, terwijl verdere uitbouw noodig was geweest, als liggende geheel in de lijn van de economische *evolutie*, welke karakteristiek is voor onze maatschappij.

Wanneer de hier ontwikkelde gedachtengang meer en meer zou kunnen worden aanvaard, wanneer men zou gaan inzien dat *juist in de huidige structuur de elementen aanwezig zijn om het levenspeil der geheele bevolking steeds meer op te voeren*, maar ook, dat aan den anderen kant *juist die verhooging van het levenspeil voor het behoud van het economisch evenwicht een noodzakelijke voorwaarde is*, dan zal er in stede van voor pessimisme, voor optimisme plaats zijn. Dan zullen spookbeelden als permanente werkloosheid en „overbevolking" meer en meer vervagen.

We hopen deze gedachten in „De Waag" in verschillend verband te toetsen en nader uit te werken.

C. F. SIXMA.

WATERIGE OOGEN

Zijn oeconomische politiek was er op gericht om, nu anti-communistische *stroomingen* in de Balkenlanden *den blik op Duitschland richten*, voorloopig de handelsbetrekkingen te versterken.

Nieuwe Rotterdamsche Courant.

ECHO'S VAN DE BEURS

(Van onzen financieelen medewerker)

Wat zijn theorieën waard in tijden van opgaande conjunctuur? Het voorstel van de Koninklijke. Een sympathieke oplossing. Obligatiehouders blijven belang houden bij den gang van zaken der Koninklijke.

Wie zich aan de beurs „waagt", moet dikwijls het gevoel hebben van iemand, die zich op één en denzelfden dag aan alle geboden houdt, maar ze tegelijkertijd ook alle overtreedt.

Het ontbreekt ons zeker niet aan voorlichting, hoe wij moeten handelen en welke factoren in acht dienen te worden genomen om met zoo weinig mogelijk risico's zooveel mogelijk van de opleving te profiteeren. Een stroom van berichten, redevoeringen van deskundigen, statistisch materiaal over productie en consumptie, wordt dagelijks met milde hand over de hoofden van den belegger en den speculant uitgestort, maar nochtans voelt een ieder, die werkelijk iets op de beurs gaat ondernemen, zich volslagen hulpeloos.

Wij hebben er deze week de redevoeringen van de Engelsche bankdirecteuren nog eens op nagelezen. Eerlijk gezegd, wij zijn daaruit echter niet veel wijzer geworden. De commentaren van de Engelsche pers hebben ons evenmin uit den droom kunnen helpen. Zij zijn heel nuttig voor het schrijven van een artikel, ook zeer belangrijk om er stof uit te putten voor een onderhoudend betoog op de beurs, doch een waardevol advies zal niemand er uit kunnen halen.

De Engelsche Economist tracht den belegger of den candidaat-speculant een wenk te geven met een uiteenzetting van de kapitalisatie der verschillende groote industrieele ondernemingen. Wil men met succes op de beurs opereeren, dan moet men zich, aldus de Economist, rekenschap geven van de samenstelling der kapitalen. Let er bijv. vooral op, hoe de verdeeling is tusschen vreemd en eigen kapitaal. Staan er vóór de gewone aandeelen veel preferente aandeelen en obligaties, welke een vaste uitkeering genieten, dan zal een stijging van de winst in een tijd van oploopende conjunctuur in veel sterkere mate aan de gewone aandeelen ten goede komen dan in het geval er uitsluitend gewone aandeelen zijn. Slaat de conjunctuur echter om, dan geldt het omgekeerde, en dus, zoo luidt de conclusie, moet men de gewone aandeelen, welke z.g. high-geared zijn, dan terstond verkoopen, aangezien de hefboom van de vaste lasten in tijden van dalende conjunctuur niet meer in het voordeel van gewone aandeelen werkt. De houders van obligaties en preferente aandeelen, met wier geld in tijden van hoog-conjunctuur winst op de gewone aandeelen wordt gemaakt, komen bij neergaande conjunctuur weer aan den goeden kant te zitten; in dat geval is men beter uit met een gewoon aandeel, waarop *alle* gemaakte winst *kan* worden uitgekeerd.

Dit advies nu is reeds zeer oud en men weet, dat de groote Amerikaansche millionnairs met deze practijk veelal den grondslag van hun vermogen hebben gelegd, d.w.z. zij pasten het beginsel *anders* toe dan de Engelsche Economist bedoelt, n.l. door *zelf* de obligaties en preferente aandeelen te nemen, het publiek daarentegen de gewone aandeelen te geven, welke feitelijk in dergelijke kapitalisaties geen andere waarde hadden dan die van de gekapitaliseerde overwinst in tijden van stevig opgaande conjunctuur. Men weet, hoe lang deze tijden gewoonlijk duren. Een kwakkelconjunctuur is vrijwel het normale verschijnsel.

Voor het publiek, dat de gewone aandeelen moet koopen, heeft de geheele theorie van de Economist dan ook niet de minste waarde, om de eenvoudige reden, dat niemand weet, *wanneer* de conjunctuur omslaat. Immers, slaat de conjunctuur om, dan moet men niet alleen de z.g. high-geared aandeelen verkoopen, maar *alle* aandeelen, gelijk het verleden ons dat wel heeft geleerd. Geheel in tegenspraak tot deze theorie is voor het overige ook, dat juist zoowel te Amsterdam als te Londen een aandeel als Unilever, hetwelk typisch high-geared is — het kapitaal bestaat overwegend uit preferente aandeelen — de laatste maanden maar heel matig is gestegen. Daarentegen zijn juist de aandeelen van maatschappijen, welke weinig of in het geheel geen obligaties of preferente aandeelen hebben, zooals Koninklijke, Philips, H.V.A., Amsterdam Rubber, in het algemeen cultuurfondsen, het sterkst in koers opgeloopen.

Hoe men de zaak dus ook wendt of keert, er valt voor het koopen van aandeelen geen andere richtlijn te ontdekken dan die der conjunctuur zelf, met alle verwachtingen, welke men daaraan met betrekking tot uitkeeringen in de toekomst wenscht vast te knoopen.

Hoewel geen novum, zoo zal niettemin het voorstel van de directie der Koninklijke aan houders harer 4 pCt. dollar-obligaties een nieuw fonds in het leven roepen, dat, anders dan het preferente aandeel, het midden houdt tusschen een obligatie en een gewoon aan-

deel. Kleven aan preferente aandeelen alle nadeelen van een gewoon aandeel, in zooverre geen dividend wordt uitgekeerd als er geen winst wordt gemaakt, zonder dat zij echter genieten van de voordeelen in tijden van hooge conjunctuur — wanneer er op gewone aandeelen hooge dividenden kunnen worden verwacht — de houders van 4 pCt. obligaties Koninklijke blijven *volledig obligatiehouder*, maar door de hun toegedachte „warrant" zullen zij eveneens ten volle kunnen profiteeren van een eventueele koersstijging der gewone aandeelen. Zij krijgen immers het recht om tegen 450 pCt., gedurende de eerstvolgende drie jaar, een gewoon aandeel te koopen, welke koers de daarop volgende drie jaar tot 500 pCt. wordt verhoogd.

Wij achten dit een alleszins bevredigend voorstel, omdat er uit kan blijken, dat de Koninklijke wel degelijk rekening houdt met de belangen van obligatiehouders. De maatschappij behoudt het recht, de obligaties van *f* 2500 te allen tijde à pari af te lossen, maar de „warrant" blijft bestaan, zoodat obligatiehouders ten volle belang houden bij den gang van zaken der Koninklijke. Reeds op den eersten dag van deze bereidverklaring der Koninklijke noteerden de obligaties ca. 112 pCt. zoodat de beurs de warrant, welke feitelijk een zesjarige hausse-claim op aandeelen Koninklijke is, op circa *f* 300 waardeerde, aangenomen althans, dat de obligaties zelf 100 pCt. waard zijn. Deze premie nu lijkt ons stellig niet te hoog, ook omdat het in de bedoeling van de maatschappij ligt, den koers van 450 pCt. te verlagen, wanneer tot uitgifte van nieuwe aandeelen mocht worden overgegaan. De koers der aandeelen, waarop de „warrant" recht geeft, zal dan in evenredigheid worden verlaagd.

Dit aanbod is werkelijk méér dan een gebaar en wij zijn zelfs van oordeel, dat obligatiehouders der Koninklijke nog wel eens beter af zouden kunnen zijn met deze regeling dan wanneer de goudclausule was nagekomen. Immers, bedriegen de teekenen niet, dan staat de petroleumindustrie nog eerst aan het begin van een opleving. De productie van petroleum neemt nog voortdurend toe en wel bij stijgende prijzen. Voor de winstcapaciteit beteekent dit, dat het mes van twee kanten snijdt, zoodat naar alle waarschijnlijkheid in de komende jaren belangrijk hoogere dividenden zullen kunnen worden uitgekeerd. Dit impliceert een verdere stijging van den koers der aandeelen, waarin obligatiehouders — boven 450 pCt. — met het bezit van de „warrant" ten volle zullen kunnen deelen.

De beurs is het goudclausule-proces tusschen de Koninklijke en de Vereeniging voor den Effectenhandel den laatsten tijd met andere oogen gaan zien dan aanvankelijk het geval was. Wanneer men nagaat, hoe de regeeringen in alle landen, ook in Nederland, zijn omgesprongen met de rechten van obligatiehouders, dan kan men inderdaad milder staan tegenover de opvatting van de Koninklijke. Wat is er tenslotte van de goudclausule in Nederland terechtgekomen? Op welk een wijze heeft de Nederlandsche regeering het ontwerp tot financieele reorganisatie van de spoorwegen „toegelicht"? Daarbij worden, het valt niet te ontkennen, de rechten van crediteuren met voeten getreden en zoo dit ontwerp, dat nu spoedig in de Kamer in behandeling komt, tot wet wordt verheven, dan mag men met recht zeggen, dat onze overheid veel van haar begrip voor financieel fatsoen heeft verloren.

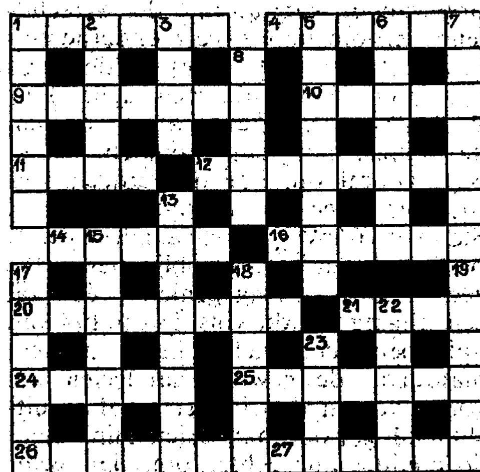
Wij hadden het de vorige maal over het goedkoope geld in Nederland. Niemand zal de regeering er een verwijt van maken, dat zij thans profiteert van de mogelijkheid om de rente op staatsschuld te verlagen, doch het dient dan gezegd, dat men zich om het *lot* van obligatiehouders bitter weinig bekommert. Ook in dit licht beschouwd is de bereidverklaring van de Koninklijke sympathiek te noemen, omdat zich hier nu eens een geval voordoet, waarin niet een betreurenswaardige debiteurenmentaliteit den boventoon voert, maar de goede wil van een debiteur naar voren komt en wel door het lot van obligatiehouders te verbinden aan dat van aandeelhouders *in een tijd van opgaande conjunctuur*. Het is te voorzien, dat de Koninklijke, die immers geen 4 pCt. rente behoeft te betalen, reeds vrij spoedig van haar recht tot aflossing zal gebruik maken. Doet zij dat, dan blijven obligatiehouders in het bezit van de „warrant", een waardevolle claim op gewone aandeelen. De eenige warrant, welke de overheid aan haar obligatiehouders biedt, bestaat echter hierin, dat zij het recht verkrijgen om op emissievoorwaarden tegen obligaties van een lager rentetype in te schrijven. Stijgt de rentestand, dan zal het publiek, dat thans de laag rentende stukken neemt, voor gevoelige koersverliezen kunnen komen te staan en zoo is het dus wel te begrijpen, dat in beleggingskringen de z.g. goedkoop-geld-politiek met allesbehalve vroolijke gezichten wordt begroet.

NA INSPANNING - ONTSPANNING

ONZE WEKELIJKSCHE HERSENGYMNASTIEK

Tot die puzzles, welke *algemeen* nog gaarne onder handen genomen worden, behooren ongetwijfeld de *kruiswoordpuzzles*. Uit den aard der zaak zijn hierbij verschillende graden van moeilijkheid te onderkennen. Het zou een „klein kunstje" zijn, om onze eerste „Cross" zéér lastig te maken, doch wij bewaren een dergelijke opgave liever tot later. Vandaar ditmaal een, die tot de niet al te lastige behoort.

Een ieder puzzele met groot genoegen!

De *omschrijvingen* voor deze puzzle luiden als volgt:

Horizontaal:

1. eiland in den Grooten Oceaan.
4. gesteente.
9. landsvergadering.
10. stad in Frankrijk.
11. delfstof.
12. onwillig, gemelijk.
14. berenklauw (plantk.).
16. toespraak.
20. (bekende) vogel.
21. groote stad in Britsch-Indië.
24. een hoeveelheid.
25. lekkernij.
26. bestuurder.
27. huisraad.

Verticaal:

1. klaar.
2. voordeel.
3. halfbloed.
5. voorwereldlijk dier.
6. deel van een wiel of rad.
7. Eilandengroep (Res. Riouw en O.).
8. half-doorschijnend edelgesteente.
13. onderdrukken en afpersen.
15. zeer mild.
17. vaartuig.
18. bankmuntvoet, bankgeld.
19. alledaagsch.
22. uitstralende warmte.
23. portret.

Voor de goede oplossingen stellen wij eenige fraaie prijzen beschikbaar, n.l. een HOOFDPRIJS en een vijftal TROOSTPRIJZEN. Deze prijzen worden bij loting toegekend.

De oplossing zende men (*niet* als drukwerk, doch per briefkaart of brief) vóór Maandag 15 Februari aan het volgende adres: Puzzle-Redactie „De Waag", Wouwermanstraat 42 huis, Amsterdam (Z.).

Oplossing en uitslag worden geplaatst in het nummer van 20 Februari.

Over deze rubriek kan slechts briefwisseling gevoerd worden, als men postzegel voor antwoord insluit.

PUZZLE-REDACTIE.

LETTEREN EN KUNST

Nederlandsche Letterkunde

KRONIEK VAN HET PROZA

Gerard Walschap. Een Mensch Van Goeden Wil. Nijgh & Van Ditmar N.V. Rotterdam. 1936.
Arthur van Schendel. De Rijke Man. J. M. Meulenhof. Amsterdam 1936.

Er bestaat een beperkte overeenkomst tusschen deze laatste boeken van Walschap en Van Schendel; een overeenkomst in den aard van het gegeven.

Van Schendel legde in zijn hoofdpersoon, Kompaan: de rijke man, de eigenschap van het wegschenken terwille van het geven; het geven uit instinct, een eigenschap die het karakter van Kompaan volkomen gaat beheerschen en die tot elken prijs, ondanks iedere belemmering, door Kompaan moet worden gerealiseerd. Hij leeft constant, eentonig en onweerstaanbaar *uitsluitend* om te schenken; dezen drang in hem wil hij, moet hij, critiekloos, ten volle botvieren.

In Walschap's roman wordt Thijs Glorieus, een mensch van goeden wil, beheerscht door het instinct eenvoudig goed te doen, te helpen waar zijn hulp noodig is, gewenscht of ongewenscht, recht te zetten wat scheef staat, uit den weg te ruimen wat anderen als hinderpalen ondervinden. Beide auteurs leggen in hun hoofdpersonen een eigenschap, die deze huns ondanks uitleven, waarop hun bestaan drijft, waardoor hun leven volkomen wordt beheerscht.

Door Van Schendel is deze eigenschap in zijn figuur als het ware geabstraheerd; zij schijnt een eigen bestaan te hebben, waardoor de mensch Kompaan geheel wordt opgeslokt. De levensgeschiedenis van Kompaan wordt geheel en al overheerscht door deze, zijn sterkste karaktertrek; het instinct vereenzelvigt zich met hem, slokt hem op, dringt hem weg in nevelen. In Van Schendel's figuur is dit een gestadig proces; tijdens dit proces neemt dit instinct, wanneer Kompaan zich hiervan bewust is geworden, volledig bezit van hem.

In den aanvang nu van het boek van Walschap bespeurt men een analoge ontwikkelingslijn in de figuur van Thijs Glorieus, die dan geheel en al wordt beheerscht door dit ééne verlangen: critiekloos goed te doen; maar in zijn boek *schijnt* het slechts dat deze mensch volkomen zal worden geabsorbeerd door deze, zijn sterkst sprekende eigenschap.

Waar Van Schendel de consequentie van dit bevelend instinct tot het uiterste doorvoert, het losmaakt van den mensch Kompaan en dezen den willoozen slaaf van dit instinct laat worden, terwijl van Schendel in de uiterste consequentie de zinloosheid demonstreert, zijn hoofdpersoon tegelijk dramatiseert en door dit accent der zinloosheid tevens ridiculiseert, aldus door de bijna genadelooze, monotone uitbeelding van de uiterste consequentie dit instinct van „te moeten geven" symboliseerend, valt er in Walschap's boek eensklaps een ommekeer te bespeuren, die teekenend kan worden genoemd voor de verschillen in den schrijversaard van beide auteurs.

Ook Walschap teekende in het begin van zijn boek de eigenschap „goed te moeten doen" even willoos, critiekloos, even onafhankelijk van zijn hoofdpersoon Thijs, als Van Schendel de eigenschap „te moeten geven" gestaltenis gaf in Kompaan. Dan echter richt Walschap zijn aandacht niet meer op deze eigenschap in de eerste plaats, dan gaat hij niet, zooals Van Schendel, deze eigenschap als het ware onafhankelijk van zijn hoofdpersoon in dezen gestalte geven, maar dan laat hij haar langzaam verzinken in het geheele karaktercomplex van zijn Thijs Glorieus.

Wij zien dus de uitbeelding van een instinct overgaan in die van een mensch met zijn gecompliceerde structuur. En dan is ook de overeenkomst tusschen beide boeken ten einde.

Walschap, een ten slotte nog jóng auteur, heviger geïnteresseerd in den mensch dan Van Schendel, maar evenzeer als Van Schendel getroffen door een zich in den mensch manifesteerend instinct, bleek uit zijn schrijversnatuur niet in staat, één karakterelement los te maken van het geheel. Het ging hem in de eerste plaats om de uitbeelding van een op bepaalde wijze samengesteld karakter, terwijl het er Van Schendel om te doen was, een instinct uit te beelden, waarvoor hij nu eenmaal een menschelijke figuur noodig had.

Waar Kompaan dan ook als mensch wordt weggedrukt door dit instinct, dat een steeds sterker eigen leven krijgt, komt in Walschap's boek het geheele karakter steeds duidelijker naar voren, hoewel ook steeds onder de belichting van deze ééne en sterkste eigenschap.

Het verschil schijnt mij teekenend voor de mentaliteit van beide auteurs; de vorm van beide werken vertoont het onderscheid, zoowel van hun wezen als van hun leeftijd, zoowel in de wijze waarop zij aan de realiteit gebonden zijn als in wat zij met hun werk pogen te bereiken.

Van Schendel heeft een nieuw meesterwerk aan de rij zijner publicaties toegevoegd; een werk van zeldzame voornaamheid, superieure houding, volmaakte vorm en taalbeheersching. De monotonie, die sommigen ook dit boek wellicht verwijten zullen, beteekent een tot het uiterste doorgevoerde soberheid, een uitgewogenheid van compositie en stofverwerking, een meesterschap, zooals slechts enkelen onzer hedendaagsche auteurs bezitten. Merkwaardig is, hoe in Van Schendel's werken de ideeën die er aan ten grondslag liggen zich meer en meer abstraheeren in de hoofdfiguren, hoe Van Schendel's figuren — zeer werkelijk opgebouwd — onwerkelijker worden onder de steeds scherper geaccentueerde idee. Van Schendel teekent geen menschen meer, hij beeldt eigenschappen, instincten en heeft zich nu zoozeer van bijkomstigheden ontdaan, dat hij zich volkomen concentreert op één typeerende eigenschap. Dat ook in zijn laatste boek Kompaan als mensch geheel is te aanvaarden, ondanks de verdoezeling der gecompliceerdheid van eigenschappen, bewijst te meer, welk een vakman de schrijver Van Schendel is.

Begrijpelijk is dat zijn figuren statisch worden en schijnen te versteenen in een, de jaren door, zich volkomen gelijk blijvend mensch. Zij zijn en blijven, zooals zij eenmaal, reeds in de eerste bladzijden, geteekend werden. Zij verrassen ons niet meer. Zij voeren ons slechts mede langs den tragischen, onvermijdelijken weg van hun leven. In deze figuren gaat de binding met de realiteit meer en meer verloren en de realiteit van de personen wordt ons nog slechts gesuggereerd door de realiteit van het verhaal. De figuur Kompaan is een verbeelding, geprojecteerd in de realiteit; de kloof tusschen beide overbrugt de schrijver door den eenderen toon van zijn taal, den klank van zijn woord, het rhythme zijner zinnen, door de compositie van zijn werk, dat ons suggereert een onwrikbaar geheel te zijn en in waarheid een ragfijn spinneweb van losse draden is, die elkaar nauwelijks beroeren, doch hun onderling verband manifesteeren in het geheel hunner constructie.

Anders is het met Walschap, die, getroffen door het instinct „goed te

doen", deze eigenschap in den mensch toch ziet als een onderdeel van zijn karakter. Zijn boek vertoont een sterker binding aan de realiteit dan dat van Van Schendel; het is mij liever, om de wendingen die het vertoont, om de zeer levende reactie van den auteur op zijn onderwerp en zijn sujet, om de vele wendingen, die hij zelf neemt. Van Schendel's Kompaan blijft voor mij een verbeelding, Thijs Glorieus is daarentegen even reëel als de hem omringende wereld. Ook Walschap poogde zijn mensch van goeden wil te objectiveeren in een gestalte, die typeerend zou zijn voor dit instinct — en voor zoover dit dan in overeenstemming kon worden gebracht met des schrijvers tijdelijken blik op den hoofdpersoon. Thijs Glorieus is een facet van Walschap; Kompaan, *de* rijke man, *de* verspiller, Thijs Glorieus *een* mensch van goeden wil.

Ook Walschap's boek is een belangrijk boek te noemen en juist de speelsche wending in de compositie, dit zoetjes vervloeien van *de* mensch van goeden wil naar Thijs Glorieus, *een* man die het goede wil, verheft Walschap's laatste werk op het plan van de superieure zelfherschepping. Juist dit onverbiddelijk persoonlijke in zijn werk bewijst Walschap's momenteele voorkeur; zijn boek is de zeer levende reactie van den zich zelf volkomen inzettenden auteur, het product van zijn verbeten liefde; de verbeelding Kompaan is het product van den beschouwer Van Schendel, een zelfprojectie, waarin de liefde is uitgevloeid naar de abstractie.

Twee boeken van formaat, twee boeken die een verrijking beteekenen van onze letterkunde.

JOHAN VAN DER WOUDE

Muziek

NATIONALE KUNST

DRAMATISCHE WERKELIJKHEID

Opgewekte muziekseizoenen, waarin de belangstelling van concert tot concert gespannen blijft, is Amsterdam sedert vele jaren ontwend. Het eene seizoen is op zijn best, tengevolge van een reeks coïncidenties, iets belangwekkender dan het andere, maar op een zoo betrekkelijk gunstig seizoen volgt meestal weer onmiddellijk een reactionaire inzinking, zooals men zich na een seizoen, dat al heel slapjes uitstierf, doorgaans inspant om althans aan het volgende weer eenig accent te verleenen. Van een doelbewuste tactiek, die het gevolg is van het inzicht, dat een groote concertinstelling niet een maatschappelijk bezig houdende, maar een cultureel opvoedende taak te vervullen heeft, bemerkt men in de hoofdstad niets. De concerten volgen elkaar op, wanneer de kalender aanwijst, dat het tijd is. Er worden programma's gespeeld van een type, dat sinds tientallen jaren cliché is en zoo gaan de seizoenen in onveranderlijk eenderen gang voorbij.

Met uitzondering evenwel van enkele sporadische hoogtepunten, wanneer men plotseling die prikkelende gewaarwording krijgt, dat er iets bijzonders gaande is, een gebeurtenis, die hart en zinnen pakt en dagenlang bezit van hen blijft nemen. De muzikale stroom neemt voor een korten tijd haar loop door het zanderige kanaal van het Amsterdamsche concertbedrijf. Het is zoo verfrisschend in dien stroom meegevoerd te worden, dat men er vrede mee krijgt, alle andere weken op een zandplaat te moeten versmachten.

Het zijn doorgaans de weken, waarin de Wagnervereeniging de sluizen van haar energie open zet, dat de stroom hoog gaat en daarbij tevens nog wel een oud galjoen, dat zeer statig, maar zeer machteloos aan den grond zit, lustig aan het dobberen brengt. De Wagner-vereeniging is een instelling, die krachtens haar opzet en werkwijze helaas nog altijd van zeer beperkt sociaal belang is, doch welker artistieke beteekenis uitzonderlijk groot genoemd mag worden. Zij zou al lang overleden zijn, zoo zij zich was blijven vastklampen aan haar punt van uitgang: meester Richard Wagner's fascineerende, doch in den geest goeddeels overwonnen muziekdramatische werken. Zij is echter zoo verstandig geweest te begrijpen, dat een ideaal uit de tachtiger jaren niet meer een ideaal behoeft te zijn als de geschiedenis een halve eeuw verder gekomen is. Zij heeft dan ook reeds vrij spoedig na den oorlog zeer vastberaden het roer omgelegd, vóór haar vaarwater zich eveneens tot een binnendijkschen watertocht versmalde, en heeft sindsdien weer de ruimte van een wereldzee voor den boeg.

Zoo is dan de vorige week de opvoering van Smetana's „Prodana Nevesta" een gebeurtenis geworden, die de stad eenigszins in opschudding bracht. Kunstmanifestaties, die de gebeurtenis van den dag worden, vallen hier zelden voor, maar de vorige week zagen de Amsterdammers zich als door een betere natuur gedwongen de beurs en de noteeringen, de scheepvaart, de goederenmarkt, de dienstbode en het huishouden en zelfs de schaarsche prosperiteit enkele dagen van minder belang te achten dan een zoo luxueus en bijkomstig genoegen als de opera. Men sprak erover in alle omstandigheden, waarin men er de kans toe kreeg, een taxichauffeur, die des avonds als adres den Stadsschouwburg op kreeg, zei letterlijk „Prodana, meneer?", het gemeentebestuur ontving den dag volgende op de eerste opvoering de Tsjechische artisten ten stadhuize in een stemming, die voor een vergaderplaats van vroede vaderen meer dan luchthartig was, en het in groot avondtoilet gestoken en bijgevolg nooit uit de plooi te krijgen publiek van de Wagner-vereeniging volgde onder de voorstelling het natuurinstinct, dat alleen in den nok bij de Italiaansche Opera zich nog mag uiten: men riep bravo en schonk kwistig open doekjes weg.

Maar men hoorde dan ook muziek en zag tooneel, vereenigd tot een feest van het theater, dat hartveroverend was. Een partituur, die met een waarlijk Mozartiaansche gratie (en Mozartiaansche klanken) voorbij gleed, muziek, die volmaakt los van de scène leek en toch op een geheimzinnige wijze diep geworteld moest zijn in de aarde, de Tsjechische aarde. Een tooneel, waarop men een ensemble zag, waarop niemand ook maar een poging deed de allure van een opera-ster aan te nemen, doch waar allen zongen als meesters en acteerden als geboren tooneelspelers. Koren, die er stonden voor men het wist, scènes, die niet eerst moeizaam en nadrukkelijk onopvallend moesten worden opgesteld, doch waarbij de toeschouwer midden in de handeling viel. En aan de lessenaar een dirigent, Vaclav Talich, die zich als een persoonlijkheid van imponeerende kracht, als een enorm muzikant openbaarde, een dirigent, wiens bezielende geest als een wervelwind over orkest en scène ging, allen aanvurend tot prestaties, die men nauwelijks voor mogelijk zou gehouden hebben, toch allen beteugelend aan den strakken toom van beheersching en reserve, die altijd nog iets in petto houdt, om, waar noodig, nog meer te kunnen inzetten. Zoo vloeide deze voorstelling voort, de partituur opgenomen in de beweging van het tooneel, de scène onderworpen aan de partituur, die alles zijn plaats aanwijst, elk onderdeel van de handeling en ieder karakter bepaalt. Personen verdwijnen in de verte, figuranten komen uit de diepte op, loopen en worden naar hun plaats geschoven, een heel huis zwaait beminnelijk en onhoorbaar om, het tooneel verkleint zich, de wereld wordt enger, want daar komen de karakters van het stuk en spelen hun rollen, foppen elkaar, konkelen, be-

disselen, maken elkaar het leven lastig, en de gelieven minnekoozen in hun hoekje onder de zonnebloemen op een muziekje, dat haastig voortkabbelt als een boschbeek. Tot dan weer de spanningen zich opgehoopt hebben: open zwaait het tooneel, het volk stroomt over de scène, juicht, zingt, toornt, danst, dat het dreunt. De muziek, die stil in haar hoekje gelachen heeft over haar menschjes, vaart als een natuurgeweld over het tooneel en schalt haar volle levensvreugde uit. „Prodana Nevesta" is een dithyrambe op het volk in in zijn oersterke, onwankelbare kracht.

Het is een probleemlooze muziek en het is een probleemlooze opvoering geweest. Niet omdat er geen problemen waren. Er is geen opera, die weerstand biedt aan het door het verstand bestuurde, analyseerende lancet. Maar op een bepaald moment kan de opera daaraan ontkomen, zooals ook het tooneel, en nog wel in zijn beste momenten, erdoor bedreigd wordt en eraan ontkomt. Want is het ideaal van het tooneeldrama datgene, wat in de logica van de realiteit past? Is het de aard van het muziekdrama, een realistische nabootsing te zijn? Het drama, onverschillig of het in gesproken dialogen of in aria's, duetten en terzetten gespeeld wordt, moet gelooven aan een ideaal van menschelijke grootheid, het moet een synthese zijn en als zoodanig een bovenpersoonlijke verzinnebeelding van den mensch en zijn ziel, van zijn geestelijke potenties, van deugd en ondeugd.

Het tooneel heeft dezen eisch, die een noodzakelijke voorwaarde is, uit het oog verloren. Ook het muziekdrama raakte er dikwijls het begrip voor kwijt, maar te allen tijde vond het, op een onverwacht moment, den weg terug en dat dikwijls à propos van heel eenvoudige intrigues. Het drama is niet afhankelijk van diepzinnige gedachten, maar van de diepte van het natuurlijke levensgevoel. In al zijn argeloozen eenvoud heeft „Prodana Nevesta" iets van dit ideaal verwerkelijkt. Het is het drama van een volk met zijn eigen, individueele karakteristiek en daarom is men er ook in den vreemde zoo gemakkelijk toegankelijk voor. Hoe sterker de kunst haar nationaal karakter toont, des te wijder zetten de grenzen van haar werkingssfeer zich uit. Dat heeft niets te maken met zinlooze termen als „nationalisme" en „internationalisme", maar alles met de op erkenning van nationale culturen berustende verbondenheid, die er heerscht in het rijk van den geest. Misschien was dit de, velen niet eens bewust geworden, diepere grond, waaruit de opgetogenheid tijdens deze Boheemsche week opwelde.

LEO HANEKROOT.

Tooneel

AMSTERDAMSCHE PREMIÈRE

Het Masker: „Het Nest" van Edmond Konrad.

Mevrouw Top Naeff heeft „Het Nest" een schitterend getuigschrift meegegeven. In de groote pers gaf zij een voorbespreking, welke op het programma geheel werd overgenomen en waarin zij dit tooneelstuk van den Tsjechischen auteur Edmond Konrad een blijspel van distinctie noemde, dat in elk geval meer dan de vluchtige belangstelling van het vlottend répertoire van het seizoen rechtvaardigt.

De onsterfelijkheid, waarop het „formidabele overweldigende succes" te Weenen scheen te wijzen, durfde Mevrouw Naeff „Het Nest" blijkbaar nog niet goed te voorspellen, doch naar haar meening zou dit stuk die onsterfelijkheid ten volle verdienen om „zekere vaste waarden in een hechten en onderhoudenden vorm".

Een aanbeveling alzoo, die voor een tooneeldirectie goud waard is, waarmee niet gezegd wil zijn, dat zij ook inderdaad werd gehonoreerd. En voor het publiek een prettig hou-vast, zoodat het rustig naar den schouwburg kan gaan in de overtuiging, iets goeds te zullen zien. De critiek kan eigenlijk wel wegblijven, want wie het er niet mee eens is, heeft natuurlijk ongelijk.

Niettemin verstout ik mij „Het Nest" een minder gelukkig specimen van tooneelliteratuur te noemen. Ik kan het onmogelijk zoo geestig vinden en van zoo'n distinctie, als Mevrouw Naeff en andere critici. Naar mijn meening is het tooneel niet gebaat met opvoeringen als deze en ik betwijfel ook sterk, of dit stuk in Holland een groot succes zal boeken.

De figuren in dit stuk, die de verschillende generaties belichamen, zijn voor mijn gevoel onmogelijke caricaturen. Ook de grootmoeder, die alles maar accepteert, wat haar familie haar believt te presenteeren.

De auteur heeft blijkbaar aan haar zijn hart verpand en hij noemde het stuk dan ook „Die Glockhenne" omdat zij als een kloekhen al haar kuikens onder haar veeren bergt. Inderdaad, het zijn kuikens, al deze figuren. In elk geval geen levende menschen. Zij hebben allen min of meer last van de „liefde", maar dan zeer eenzijdig geïnterpreteerd, want die liefde is voor hen slechts een primitieve natuurdrift. Er is er één, die aan politiek doet en een ander blijkt ook nog romans te schrijven, maar verder doen zij alleen maar aan „liefde". Men behoeft waarlijk geen puritein te wezen of ouderwetsch om sommige gedeelten zelfs bedenkelijk te achten.

Ook zonder de beschrijving van Top Naeff is de intrigue, voorzoover er van intrigue sprake kan zijn, zoo doorzichtig, dat alle spanning ontbreekt. Het is een „va et vient" van personen, waar men haast duizelig van wordt en ondanks de driedubbele deuren is het wel eens moeilijk, ieder op tijd te laten verdwijnen of te laten opkomen. De „conflicten" aanvaardt men op gezag van den auteur, die ons angstiglijk behoedt voor het volgen van hun groei. Een brandende sigaret, schreeuwende krantenjongens, een paar telefoontjes, een slaande pendule, de radio en nog enkele andere hulpmiddelen zijn aangewend om de conflicten te accentueeren. Zelfs den monoloog kan deze auteur niet ontberen. En het is tenslotte alleen de dialoog, die op eenige waardeering aanspraak kan maken.

„Het Masker" heeft onder leiding van Ko Arnoldi in het Fransche repertoire prachtige voorstellingen gegeven, zooals „De Vrouw zonder man", „Mejonkvrouwe de la Seiglière", „Het Geluk", „Toekomst", enz. Maar de keuze van het Engelsche stuk „Schip in Nood" en nu van dit Tsjechische „Nest" is een vergissing, waarmee men het tooneel geen dienst heeft bewezen.

WOUTER WEERSMA.

UIT HET BIOLOGISCH RARITEITEN-KABINET

Dicht bij de Porte de Versailles woont deze zoon van zijn vader.

Parijsche Correspondentie in Het Volk.

BESCHEIDEN KRABBELS

In „De Tijd" vond ik de mededeling: „Kleerekoper wordt oud". Er is een antiek Aramees spreekwoord: „Groter dan heer genoemd te worden is het, met zijn naam te worden aangeduid". Dit wil zeggen, dat men beroemde mannen kortweg bij hun naam pleegt te noemen, zonder menerige voorvoegsels. Of „De Tijd" het zo bedoeld heeft, weet ik niet met volstrekte zekerheid. Het oud-Aramese van het blad heeft mij nooit speciaal getroffen. Maar men moet in het leven de dingen altijd zo opnemen als zij ons het best behagen.

A. B. K(leerekoper) in Het Volk.

OPVOEDING TOT SCHOONHEID

IV

Vasten in het voorjaar, als reinigingskuur, is voor alle gezonde menschen niet alleen zeer heilzaam, maar bovendien best te doen; zieken en zwakken kunnen die drastische maatregelen natuurlijk niet zonder medisch toezicht uitvoeren, maar gezonde, dikke menschen behoorden veel meer te vasten. Zij moeten beginnen, den ouden beproefden vaderlandschen regel toe te passen, om altijd van tafel op te staan met een niet heelemaal bevredigd gevoel. Zij moeten zich afwennen, dit gevoel „honger" te noemen. In Nederland kan men gerust zeggen dat bijna ieder te veel eet, dank zij onze welvoorziene Hollandsche keuken.

Over het algemeen is men de meening toegedaan, dat op vastendagen eigenlijk geen zwaar werk moet worden verricht. Toch ziet men bij natuurvolken dat het vasten voor hen valt in perioden van groote lichamelijke inspanning, bijvoorbeeld wanneer ze op jacht zijn, of hoe dan ook op voedsel uit zijn. Daaruit zou men kunnen concludeeren, dat onze opvatting onjuist is en dat onder het vasten het lichamelijk prestatievermogen eigenlijk weinig afneemt.

Het is niet gemakkelijk, over deze dingen tot klaarheid te komen en een eenigszins objectief oordeel te vormen over de waarde van het vasten voor lichaam en geest. Men kan er de meest tegenstrijdige opinies van verschillende medici over vinden en ontkomt daarbij niet aan den indruk, dat over het algemeen die beoordeelingen vrij subjectief zijn, d.w.z. dat des schrijvers persoonlijke appreciatie van eten en drinken op zijn waardeering voor het nut van het vasten invloed heeft. En als dat zoo is, kan ik u met evenveel recht mijn *persoonlijke ervaringen met het vasten mededeelen. Juist omdat ik hierin klaarheid voor mezelf wenschte, heb ik eens acht dagen gevast. Ik dronk die dagen per dag een halve liter thee en sinaasappelsap zonder suiker, en deed dien tijd al het werk dat ik ook anders gewoon was te doen. Ik ondervond het volgende:*

De honger verdween na twee à drie dagen, waaruit ik de conclusie trok, dat „honger" niet werkelijk de uitdrukking is van voedseltekort, maar eerder een soort reflex, ontstaan door de gewoonte van geregeld te eten. Ook was ik in dien tijd niet vermoeider dan anders.

Na den vierden dag was ik 2 K.G. lichter geworden. Daarna nam ik haast niet meer af in gewicht, en kreeg een onbeschrijfelijk heerlijk licht gevoel, dat ik ieder medemensch ook zou gunnen. Ik voelde me zoowel lichamelijk als geestelijk verlost, verjongd, herboren haast. Mijn huid en kleur waren in goede conditie, mijn stemming als van een opstijgenden leeuwerik.

Er moet *in zoo'n periode zoowel naar lichaam als geest een verandering ten goede plaats vinden. Waarschijnlijk ontdoet men zich van een heele serie afvalproducten, die anders het vermoeidheidsgevoel versterken. Iets wat mij gedurende die vast-periode ook opviel, was het grootere gemak waarmee ik geestelijk werk kon doen en ook het grootere genot. dat het mij gaf. Dit stemt ook overeen met wat men dagelijks kan waarnemen. Bijna altijd zijn slanke menschen vlugger en levendiger, dikkere daarentegen meestal phlegmatisch, eetlustig, moe, en in hun geestelijke prestaties langzaam en traag.*

Aan het einde van mijn proefneming begreep ik vaag, welke krachten van den geest door het vasten vrijgemaakt kunnen worden. Fakirs en derwisjen hebben daarvan misschien te veel, wij daarentegen te weinig. Een observatie die ik later nog eens maakte, toen ik op mijzelf proeven nam met z.g. half vasten, d.i. een dieet waarbij men slechts fruit eet, was, dat dit oneindig veel vermoeiender en moeilijker vol te houden is dan de radicale vasten. Ook hiervoor meen ik een verklaring gevonden te hebben. Het gaat daarmee ongeveer als met de groote schoonmaak. Is die eenmaal aan de orde, dan wil men die ook maar liefst achter elkaar afwerken, zonder daar tusschendoor het huis in een half opgeruimden toestand te laten en even een klein feestje te geven. Dat kleine feestje, waarvoor we anders onze hand niet omdraaien, brengt nu de heele schoonmaak in de war, en vertraagt het tempo en het nuttig effect van de kuur. Zooals het heele huishoudapparaat in werking komt bij het geringste gebruik dat de bewoner er van maakt, zoo wordt bij half vasten het heele menschelijke apparaat ter wille van zeer weinig voedsel in werking gezet en kan de schoonmaak ook dan geen voortgang vinden, terwijl men inmiddels in een ontredderden boel zit.

Overal in het leven zijn parallellen te trekken. Men moet ze maar zien!

A. M. BOISSEVAIN-VAN LENNEP.

IK WEER MET JEANNETTA

Jeannetta is terug. Ze was al een paar dagen in de stad, maar dat wist ik alleen. Ze schreef me een geheimzinnig briefje en vroeg me, haar te ontmoeten in een lunchroom in Zuid.

Ik wist dus dat ze er was, maar zoo nu en dan moet je zwijgen, ook als je in vertrouwen spreekt en dus vertelde ik het aan niemand.

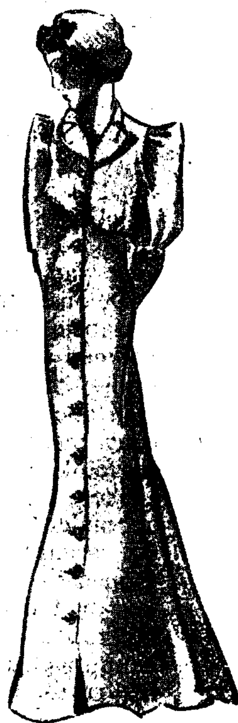
't Was éénig, Jeannetta weer te zien. Ze was niet érg gewond, alleen haar rechterarm een beetje.

„Als ik alles klaar heb, draag ik hem wel in een flink verband", zei Jeannetta, „nu heb ik nog geen tijd, je moet me helpen met een huis-uitzet. Mijn koffers komen Donderdagmorgen vroeg en dan kom ik óók terug, officieel dan, en ik heb letterlijk niets om in huis te dragen."

Ik vond het heel moeilijk: ze was geel verbrand en vind nu maar eens iets bij zóó'n teint!

Maar het was ontzettend opwindend. We zijn met taxi's overal naar toe geweest, 's morgens heel vroeg en 's middags op den tijd dat toch iedereen theedrinkt. En we zijn geslaagd, beeldig en beeldig. Het waren dól-gezellige dagen en ik ben erg practisch geweest: Jeannetta heeft van alles uitgezocht dat past bij een droom van een kamerjas van bleek-violet fluweel. Als ze nu van donkergeel lichtgeel is geworden — en dat zal niet lang duren — kan ik alles overnemen.

Nu is Jeannetta officieel terug, voor iedereen — lang zoo leuk niet. Ze ontvangt op de divan, om haar arm heeft ze een dik verband en daaroverheen een lila shawltje.

Er komt vreeselijk veel bezoek met bloemen en Jeannetta wordt erg beklaagd dat ze zoo gauw terug moest komen. Dan kijkt Jeannetta mij aan, verschikt de plooien van haar kamerjas, onhandig met haar linkerhand, en neemt met een heilig gezicht een cigaret, óók met haar linkerhand.

Ik ben anders wèl bang dat het haar in huis zal gaan vervelen, ze heeft zoo gauw last van haar zenuwen, en ze kan naar geen een bal-masqué, want dat staat zoo gek.

Ze wordt nu al lastig en wil naar Hamdorff als bedelares, om dien arm.

Maar kóm maar eens aan een bedelaressenpak, en behalve dat, met één arm kun je niet dansen!

Nee, ik voorzie een moeilijke tijd, ze heeft zich veel te druk gemaakt, ze móet rust houden. Ze heeft zich zóó ingespannen, die dagen dat ze incognito was, en ze krijgt nu zenuwpijn in haar linkerarm. Ze blijft 's morgens in bed, in een dot van een sportieve pyjama met korte mouwen; ik houd haar natuurlijk gezelschap en dat is heel moeilijk, want die pyjama is mijn kleur niet.

Maar ik zàl volhouden, natuurlijk. Als ze me nu maar geen vlek maakt op die kamerjas!

BINNIE.

WAAGSTUKJES

Men heeft beweerd, dat de mannen van „De Waag" niet wijs waren om een weekblad op te richten; ook wel dat ze daarvoor te wijs waren. Wijs of niet, van de wijs brengen laten ze zich niet! Want deze gewaagde waanwijsheid of gewaande waagwijsheid bevalt. De bevalling is zelfs voorspoedig te noemen. De Waag is geboren en de ouders maken het goed (vindt U het niet goed, wat ze maken?), wat trouwens voor vaders niets bijzonders is. Het waagkindje groeit en een ieder waagt een schuchteren blik in zijn blauwe wiegje. De één vindt hem wel leuk, maar wat dun, de ander wat frommelig; die vindt hem te schreeuwerig, die te droomerig. Allemaal vinden ze wat, ja dat vinden ze... Eens heb ik ook wat gevonden, een armbandhorloge, maar al gauw hadden ze mij gevonden en moest ik het teruggeven. Het was niet mijn eigendom, vonden ze, en nog nooit vond ik mijn eigen zoo dom. Nu wil ik nooit meer iets vinden, zelfs al ben ik wat kwijt, dan vind ik er juist niets meer aan. En de anderen, die wel wat vinden, kunnen me net zoo gek vinden als ze noodig vinden, maar alleen wat je niet gevonden hebt en zelf gemaakt of eerlijk betaald, is van jezelf.

Welnu, wij maken De Waag, wij vinden hem heusch niet, zelfs Uw ingezonden stuk vonden we nog niet; als U dus maar eerlijk betaalt, kunt U hem altijd blijven vinden . . . in Uw brievenbus.

WAAGHALS.

DEN DOOLAARD ONTDEKT DE WESTGOTEN IN 'T FRANSCH

Niemand weet waar ze vandaan komen; het enige dat vaststaat, is, dat ze het enige oorspronkelijke blanke ras vormen op Afrika's bodem, afstammelingen van een Middellandse Zee-volk, dat ook de voorouders der Kelten vormt, of volgens andere geleerden nazaten der *Visigothen*, een Europese barbarenstam.

A. den Doolaard in Het Volk.

Jeugdkrant

Het verhaal van 't Steenkooltje

Elsje was alleen in de kamer en zat in de gloeiende kooltjes van de open haard te kijken. „Waar komen jullie eigenlijk vandaan?" dacht ze.

Misschien had ze wel hardop gedacht, want een zachte stem uit de kolenbak gaf haar ineens antwoord.

„Wij komen uit de steenkolenmijnen", zei een groot stuk steenkool. „Wist je dat niet? Ver onder de grond, wel honderden meters diep, worden we uitgehakt."

„Hè, vertel me eens wat van je leven", vroeg het meisje. „Wie heeft jou losgehakt en hoe ben je hier gekomen?"

„Dat wil ik je best vertellen", zei de zwarte steenkool. „Ik werd losgehakt door een ouden man met een rimpelig gezicht vol met zwarte vegen van het kolengruis. Hij was erg warm van het werken en zag er moe uit. Ik hoorde hem praten met een kameraad, die vlakbij aan het werk was. Hij praatte over zijn kleine zoontje, dat zo bizonder slim was en altijd de koek van zijn boterham at. En de andere man vertelde van zijn kindje, dat juist de vorige dag twee tandjes tegelijk gekregen had." En toen had het kooltje begrepen waarom die mannen daar in het donker aan het zwoegen waren. Het was omdat zij voor hun kleine kinderen wilden zorgen, dat die genoeg te eten zouden krijgen en warme kleren dragen.

„En wat gebeurde er toen verder met je?" vroeg het meisje.

„Nou, toen werd ik met andere kolen in een schudgoot geschept en daar vandaan viel ik in een wagentje. Ineens ging ik met snelle vaart omhoog, en toen ik boven kwam, zag ik voor het eerst het licht. Tot nu toe had ik nog maar alleen de kleine lichtjes gezien van de mijnwerkerslampen. Maar toen ik daar buiten in de zon kwam, waar alles glansde en schitterde, wist ik niet wat mij overkwam. Ja, dat vind jij maar allemaal heel gewoon, als de zon schijnt, maar voor mij was dat een wonder. Daarna werden we in wagons geladen en na een grote reis gemaakt te hebben in zakken geschept en zo naar den steenkolenhandelaar gebracht, die me later weer bij jullie in het kolenhok gebracht heeft.

Maar nu moet jij me toch eens zeggen, ik heb jou nu al zoveel verteld, waar dienen wij toch eigenlijk voor? Waarom gooi je al die steenkolen om mij heen in dat vuur?"

„Wel, om ons mensen te verwarmen. En daarom zal ik er jou eens ingooien."

„Hè ja", zei het steenkooltje.

En dat was zijn laatste woord, want toen verdween hij in de haard.

De moeder van het meisje was juist thuis gekomen en vond haar dochtertje voor de haard zitten dromen. „O moeder, één kooltje heeft me zo leuk verteld!" zei Elsje.

„Ja, dat zal wel", zei moeder. „Ga jij nu maar eens gauw naar bed, dan kun je verder dromen."

Het Vliegende Circus

Jeugdkrant
(Vervolg)

Jaapje, in het land der dromen,
ziet daar vreemde dingen komen:
boven raast een vliegmachine;
door de vensters der cabine,
om de hoeken, door de kieren,
gluren allerhande dieren.

Jaapje Waaghals klimt naar boven
kan zijn ogen haast niet geloven:
al zijn goede, oude vrinden
kan hij daar nu wedervinden!
Cowboy vangt een papagaai,
Zoeloe zwaait zijn assegaai.

Op de neus staat Winnetou
geeft de schroef een reuzenhouw;
Jaapje vliegt een rondje mee,
over land en over zee,
en aan 't einde van de pret
brengt Bobo hem weer naar bed.